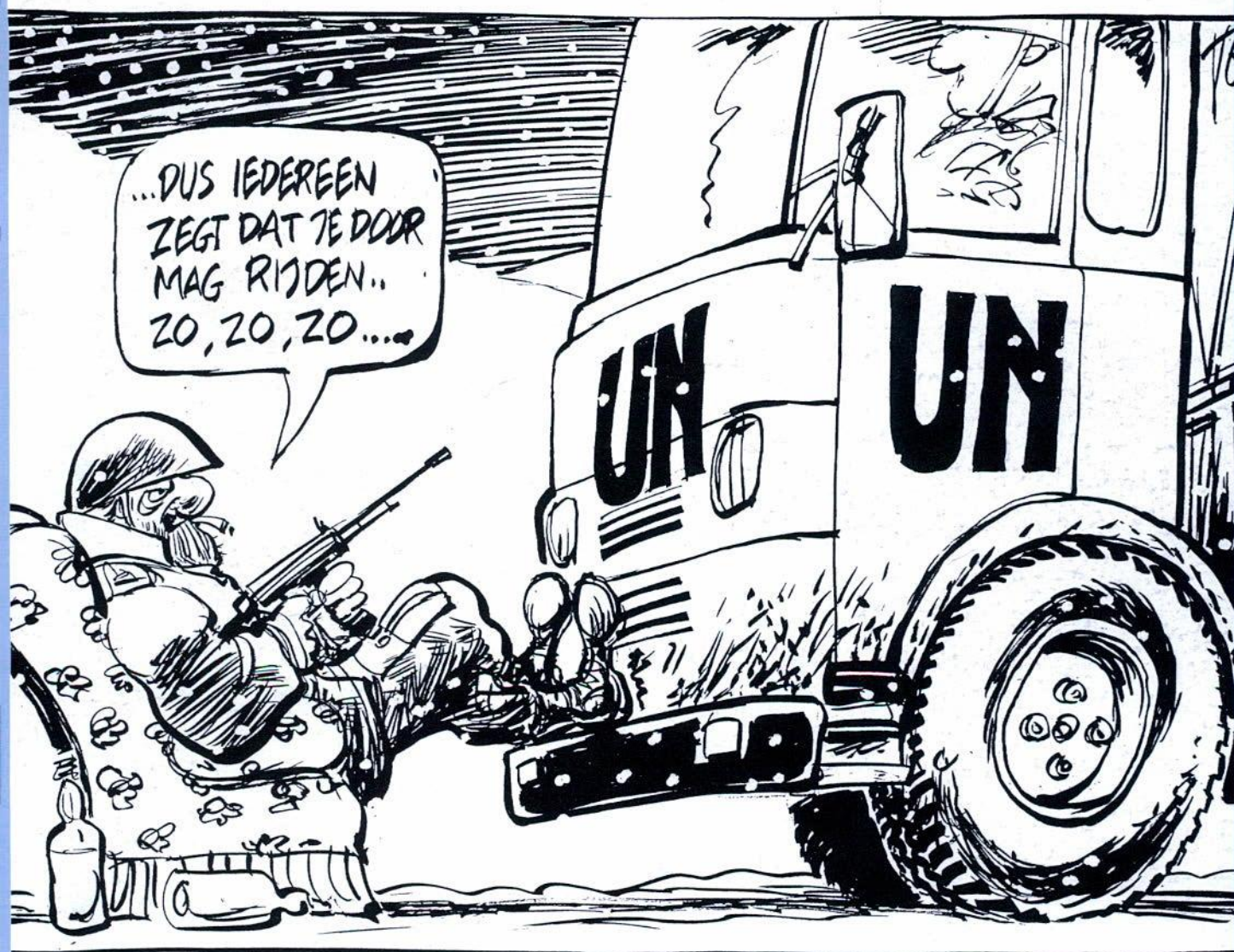

In dit
nummer o.a.:

- Luchtmobiele Brigade ● Popmuziek ● Sociale grondrechten ● Zjirinowsky
- Dienstplicht ● Bericht uit Bosnië ● Vreemde praktijken ● Poster ● Verhaal
- Films ● Prikkel ● Hobby ● Sport ● Boeken

EGO

MAANDBLAD
VAN DE DIENST
HUMANISTISCH
GEESTELIJKE VERZORGING
BIJ DE KRIJGSMACHT

nr. 2, februari 1994, 33e jaargang
Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
storten op postbankrekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op aan-
vraag zonder betaling.

Redactie:

Klazien van Brandwijk - Wiltjer, Bart
Hetebry, Wim Heij (voorz.), Joan
Merens, Vincent Peeters, Jos Siersma,
Jan Sulman.

Vaste medewerkers:

Theo Carree, Arend van Dam, Evert
van Dijk, Gerard van Erkelens, Sabine
Funneman, Cor Hoekstra (CORK),
Pieter de Jager, Tom Janssen, Stef
Kessels, Willy Lohmann, Frits Maas,
Len Munnik, René Nauta, Marco van
Nek, Leonore van Opzeeland, Cor
Out, Tom Pauka, Freek Pol, Rien
Robijns, Karel Roskam, Paul Rutten,
Hans Schonk, Klaas Soesbeek, Frank
Spoelstra, Jan Stoof, Wessel Visser,
Leon Wecke, Hans van Wissen.

Eindredactie:

Joan Merens

Redaktiesekretariaat:

Erika Krijt-Leyendekkers

Prepress/Lithografie/Druk:

Brouwer Offset Utrecht b.v.

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71,
3708 GC Zeist, tel. 03404-20906.

Bijdragen in EGO verschijnen op per-
soonlijke titel en vertegenwoordigen
niet noodzakelijkerwijs de visie van de
redactie of de dienst HGV.

Inhoud

Laatste dienstplichtigen	2
Luchtmobiele Brigade	3
Popmuziek	5
Sociale grondrechten	6
In het vizier: Zjirinowsky	8
Dienstplicht: geweten en alternatief..	9
Bericht uit Bosnië	11
Vreemde praktijken	12
Poster (René Nauta)	14
Verhaal: De man met de bom	16
De pyama van de buitenlander	18
Films	20
Prikkels	21
Hobby: Het verleden vastgelegd	22
Sport	24
Boeken	25
Raadsliden; wie en waar	27
Tekening (Willy Lohmann)	28
Tekening voorpagina: Tom Janssen	

DE LAATSTE DIENSTPLICHTIGEN

De afschaffing van de dienstplicht komt langzaam maar zeker naderbij. De 41ste brigade in Duitsland wordt versneld gevuld met beroepspersoneel, de luchtmobiele brigade kent al nauwelijks anders. De vraag naar het "anders" zijn van beroepssoldaten ten opzichte van dienstplichtigen wordt regelmatig gesteld: zijn deze soldaten gemotiveerder, lager opgeleid, rechtser in politiek opzicht dan hun dienstplichtige collega's? Er valt op dit moment weinig van te zeggen. De eerste parate BBTERS vormen waarschijnlijk geen correcte afspiegeling van de toekomstige beroepssoldaten: zij hebben vaak al in dienst gezeten, of moesten nog, het eerste aanbod was groot, er kon dus makkelijk geselecteerd worden. De eerste problemen met vulling zijn al wel geconstateerd, en de eerste ernstige klachten over behandeling door het kader zijn inmiddels ook opgevangen. Het blijkt niet eenvoudig een nieuwe populatie militairen goed op te vangen, en dan nog in een periode van reorganisatie en bezuiniging. Deze drie onderwerpen hebben de meeste aandacht: een beroepsleger, reorganisatie en bezuinigingen met strengere eisen en echte ontslagen. Wie denkt er op dit moment nog aan de dienstplichtigen die, nog steeds verplicht, en in steeds kleinere getale een (klein) jaar van hun leven doorbrengen in de warboel die de landmacht op dit moment (misschien onvermijdelijk?) op veel plaatsen is? Veel dienstplichtigen geven zich op voor uitzending naar voormalig Joegoslavië: zinnig bezig zijn, het extra geld, het avontuur - wie weet wat hun trekt. Anderen bezetten een stoel op een plek waar de omzetting naar een beroepsleger nog niet echt begonnen is, leuk of niet leuk werk, wel een bestaande functie met een bepaalde waarde voor de organisatie. Maar bij de luchtmobiele brigade voelen veel dienstplichtigen zich niet zo lekker: de beroeps nemen over, en tegenover de zinloosheid staat geen enkele compensatie. Het lijkt soms wel of dezelfde mensen die zo de mond vol hadden over het nut en plezier van de dienstplichtige maten hun nu vergeten zijn. Een waarschuwing voor andere omschakelende onderdelen en, uit menselijk oogpunt, niet zo'n beste beurt voor defensie.

Redactie

DIENSTPLICHTIG BIJ DE LUCHTMOBIELE BRIGADE

Je bent jong, dienstplichtig en je wilt wat

Stel, je hebt je opleiding afgemaakt en wilt even wat anders doen voor je aan een baan begint. Je bent sportief en hebt zin een jaartje lekker te stekkeren. De dienstplicht bestaat nog en je bent aan de beurt. Prima combinatie toch? Martin de Lange kon, na zijn opleiding op de SROI (School Reserve-Officieren Infanterie), terecht bij de Luchtmobiele Brigade (11 Lumbl.Brig) en verwachtte een leuke, zinvolle tijd tegemoet te gaan. Ten tijde van dit gesprek is hij reserve tweede luitenant en zwaait hij binnen enkele weken af. Een gesprek over zijn verwachtingen en wat er van uitgekomen is, of te wel: van motivatie naar demotivatie.

Toen je opkwam, hoe keek je toen tegen dienst aan?

Ik had er heel veel zin in, allang voor die tijd. Ik deed veel aan sport en dacht daar in dienst mee door te kunnen gaan, met allerlei nieuwe dingen erbij. Na mijn diploma was ik twee maanden met vakantie geweest, op zondagavond kwam ik terug en op maandagmorgen kwam ik op, echt heel enthousiast.

Je kwam op bij de SROI, hoe was het daar?

Ik was gemotiveerd voor het leger, en voelde me ook wel vereerd dat ik reserve-officier zou kunnen worden. Het was een zware opleiding en dat vond ik leuk. De meesten deden behoorlijk hun best, maar het gekke was dat degenen die dat niet deden, en bijvoorbeeld zelfs het GOEMBivak (gevechtsoefening enkele man) misten, toch bevorderd werden.

Die bevordering bleek gewoon standaard te zijn.

Je had niet het gevoel overbodig te zijn, je leefde toe naar de PC-functie (pelotonscommandant) waar je voor opgeleid werd. Ook de rest van de opleiding voor de verbindingen, in Harderwijk en Ede, was daar helemaal op gericht, ook al waren het, helaas voor mij, vooral lessen binnen.

Wist je al gauw waar je naar toe zou gaan?

Er was eigenlijk alleen een keus tussen Seedorf of de Luchtmobiele Brigade. In Harderwijk wist men nog wel niet zoveel van 11 Luchtmobiel, maar er liepen wel soms mannen rond in camouflagespakken en met rode baret. Het leek mij prachtig om daar terecht te komen, en ik stelde ze zoveel mogelijk vragen. Uit alle informatie die ik kreeg maakte ik op dat

ik ook de VAMOL (voortgezette algemene militaire opleiding) zou gaan doen, en dus een rode baret zou kunnen halen. *En nu dan je parate tijd, hoe kwam je binnen bij 11 Luchtmobiel?*

Ik had al een keer, tijdens een stage-dag in Schaarsbergen, gehoord: "We hadden je niet meer verwacht", maar ik moest toch komen. Ik werd commandant van het verbindingspeloton, waar ik ook voor opgeleid ben, maar om te beginnen heb ik nooit, niet bij binnenkomst of later, een gesprek met de compagniescommandant gehad over mijn taken of wat er van mij verwacht werd. Bovendien werd al snel duidelijk dat er in mijn tijd geen oefeningen zouden zijn. Ik ben nooit geoefend in mijn eigen functie. Er zat een sergeant-majoor bij het verbindingspeloton, die mij heel fanatiek van alles ging vertellen over de gang van zaken en de benodigde spullen tijdens oefeningen, maar er zou dus nooit iets van komen. Dat motiveerde al niet zo.

■ Van functie naar functie.

Na een maand of drie was er 's morgens bij het appel een onbekende beroeps-luitenant; hij werd door de commandant voorgesteld als de nieuwe commandant verbindingspeloton. Plotseling was ik, zonder van iets te weten, "toegevoegd"

commandant geworden. Ik ben er nooit achteraan gegaan, het ging mijn verstand te boven dat de commandant mij hierover nooit te spreken heeft gevraagd.

Ik werd toen PC van het brigade-staf peloton; de vorige combineerde deze functie met werk op de sectie 2 van de brigade. Het bleek zo druk op die sectie, dat ik de PC-functie van hem over moest nemen: drie maal per dag een appel en wat VRA'tjes afhandelen, een uur per dag werk. Er bleven nog zeven uur over. Ik ben toen een aantal keren naar de commandant gegaan om werk te vragen: binnen de sectie Opleidingen heb ik toen een aantal functies van telkens een paar weken gehad. Mij werd nooit van te voren verteld welke functie ik nu weer zou gaan krijgen. Het begon wel heel goed bij de sectie 3, want ik kon mee naar de para-opleiding. Dat heb ik heel leuk gevonden: niet alleen de opleiding, maar ook de perfecte manier waarop de commando's alles voor elkaar hadden. Alles was tot in de puntjes geregeld, iedereen was heel serieus en oplettend met zijn werk bezig. Daar kunnen ze bij Luchtmobiel nog heel wat van leren. Uiteindelijk ben ik niet bij de sectie gebleven, men had het "te druk" om mij een functie te geven.

Laten we terug gaan naar de rode baret, die wilde je toch graag halen?

Voordat ik binnenkwam hadden wel een paar dienstplichtigen meegedaan

aan de VAMOL, maar dat mag nu niet meer. Gek genoeg moeten de dienstplichtig artsen wel hun rode baret halen "want een dienstplichtig arts krijgt rode baretten op zijn spreekuur". En dat terwijl een PC, en ik dus ook, jongens met een rode baret in zijn peloton heeft zitten. Hoef ik niet te weten wat daarvoor dan gedaan moet worden? Ik heb er wel steeds over door zitten zeuren, de commandant zei dat ik mee mocht doen met de VAMOL als er plaats was. Ik heb er nooit meer iets van gehoord. Ik zat dus wel bij Luchtmobiel, maar hoorde er niet echt bij.

Geldt wat je nu verteld hebt voor meer dienstplichtigen?

Dit specifieke probleem geldt voor mij persoonlijk, terwijl ik het als officier toch nog redelijk heb gehad. Voor vooral de sergeanten bij de stafcompagnie is de situatie veel triester: zij krijgen helemaal niets te doen, vooral degenen die de hele dag op de compagnie zitten. Ze worden niet als volwaardig beschouwd en worden niet geoefend. Soldaten krijgen nog wel eens een klusje te doen, ook niet altijd even leuk, maar dan heb je tenminste wat te doen. Bij oefeningen gaan zij (en zo was het ook voor mij) alleen mee als steun: achter de bar staan en WC's schoon maken. Ik denk trouwens dat, als de dienstplichtigen hier goed geoefend waren geweest en er echt bij betrokken waren geweest, er nu voor die uitzending veel minder mensen van

andere onderdelen gehaald hadden hoeven worden. Zelf heb ik in mijn hele parate periode één keer geschoten, er zijn jongens die nooit geschoten hebben en nooit op bivak geweest zijn.

Wat ga je nu doen?

Op dit moment ben ik aan het nadenken over mijn beëdiging: hoe kan ik nu beloven tot mijn vijfenveertigste beschikbaar te blijven, als ik in mijn functie, of welke andere ook, nooit geoefend ben?

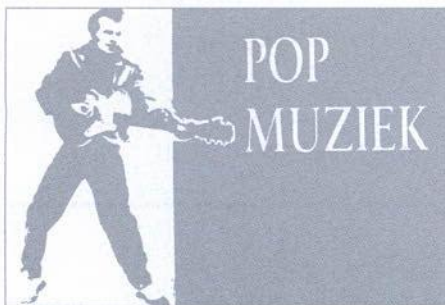
Verder heb ik een brief geschreven aan de generaal over de hele problematiek. Ik ben benieuwd wat daar voor reactie opkomt.

Over een dag of tien zwaai ik af, inmiddels totaal gedemotiveerd voor het leger en erg teleurgesteld.

Begrijp me trouwens goed: ik denk dat het voor een BBTer hier een prima tijd kan zijn. Je leert een heleboel nieuwe dingen en je weet waar je het voor doet. Ik hoop dat het kader goed met ze omgaat en ze niet alleen rotklussen laat opknappen, anders zijn ook zij binnen de kortste keren net zo afgeknapt als ik. En wat de laatste dienstplichtigen betreft: geef ze een zinvolle functie of houd er maar mee op.

Bedankt voor het gesprek en succes in de burgermaatschappij.

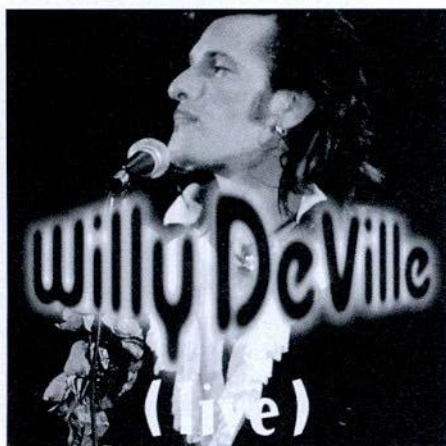
Joan Merens.

WILLY DEVILLE live

(FNAC/Play It Again Sam)

De charismatische New Yorker Willy DeVille (echte naam William Borsay) heeft in Amerika nooit potten kunnen breken, maar in Europa is hij met name als live-artiest een grootheid. En terecht, want slechts weinigen in de muziekwereld weten soul, rock, blues, rhythm & blues en latin op zo'n prachtige manier tot een eenheid te smeden als de stijlvolle DeVille, die al heel wat jaren meeloopt. Eerst met zijn groep Mink DeVille en later als solo-artiest onder de naam Willy DeVille (hoewel hier de bezetting weer als Mink DeVille Band wordt vermeld).

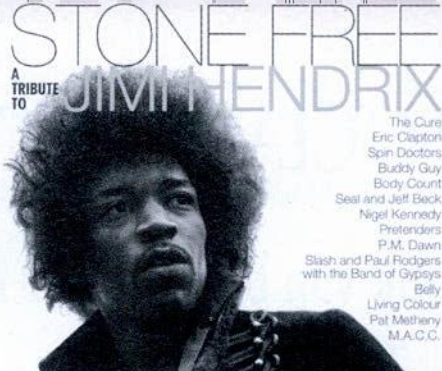
Hij toonde zich een bohémien en zwierf over de wereld. Na New York vestigde DeVille zich in Parijs en New Orleans. *Willy DeVille Live* werd juni vorig jaar opgenomen in de New Yorkse Bottom Line en Olympia in Parijs. De vijftien nummers zijn in twee categorieën in te delen: ingetogen en uitbundig. De kwalificatie luidt echter voor alle stukken hetzelfde: prachtig. Met een goede band achter zich, weet de gesoigneerde DeVille tijdens deze dwarsdoorsnede van zijn carrière grote hoogten te bereiken. Gedreven door pure emotie, aangespoord door opzwepende percussie en ondersteund door mooie achtergrondvocalen speelt hij stukken als *This Must Be The Night*, *Cadillac Walk* en *Mixed Up*, *Shook Up Girl*. Daarin varieert zijn aanpak van soul tot Springsteen-achtige r&b. Het spetterende werk zit 'm in het staartje en begint met het zwoele en extatische *Demasiado Corazon*, gevolgd door waarschijnlijk DeVille's bekendste nummer *Spanish Stroll*. Daarna wordt flink gas terug genomen in Ben E. King's kippeveltrekker *Stand By Me* om vervolgens in een geweldige climax te eindigen

met zijn authentieke hitversie van de Mexicaanse traditional *Hey! Joe*. Verplichte kost voor muzikliefhebbers met het hart op de juiste plaats.

STONE FREE A Tribute To

Jimi Hendrix (Reprise/Warner)

Het is even slikken wanneer The Cure dit Hendrix-eerbetoon opent met *Purple Haze*. De voormalige wavehelden bakken er niet veel van. Een moderne beat degradeert Hendrix' klassieker tot enkel voer voor de dansvloer. Een Hendrix-nummer kan je met een beetje experimenteren niet verbeteren of vernieuwen. Zijn verschillende eigen versies zijn al perfect en ook de huidige tijd was hij eind jaren zestig al ver voorbij. Originele Hendrix-opnamen klinken nog steeds vernieuwend. Laat het schokeffect je er echter niet van weerhouden om door te zetten, want de cd is grotendeels gevuld met muzikanten, die respect voor en binding met het werk van Jimi Hendrix hebben. Zoals Eric Clapton, die zijn artistieke hoogtijdagen in de Hendrix-periode kende en met een uitvoering van *Stone Free* dicht bij het origineel blijft. En degenen die dat doen, leveren de beste bijdragen aan deze bloemlezing uit het Hendrix-repertoire. Absolute uitschieter is *Spanish Castle Magic* door de Spin Doctors. Een enorme groove en een uitbarsting van energie. Wie anders dan oude bluesrot Buddy Guy komt in aanmerking om de slowblues *Red House* te spelen? Niemand. Die man was van grote invloed op Hendrix' bluesinterpretatie. De grootste verrassing is de integere *Hey Joe*-uitvoering van Body Count. Opeens blijkt dat rapper Ice-T ook heel behoorlijk kan zingen. Jeff Beck is net als Clapton een tijdgenoot van Hendrix en begeleidt Seal met spiritueel gitaarspel in *Manic Depression*. Vioolkunstenaar Nigel Kennedy speelt een grappige instrumentale versie van *Fire*. Coveren is vaak een bloedeloze handel in tweedehands emoties, maar op deze cd brengt een flink aantal muzikanten heel wat inlevingsvermogen op. Zo weten Chrissie Hynde en haar Pretenders de gevoelige snaar en de essentie van Hendrix-muziek te raken met *Bold As Love*. P.M. Dawn stopt niet onaardig samples in een psychedelisch *You Got Me Floatin'*. Slash, Paul Rodgers en de originele Band of Gypsies-leden Billy Cox en Buddy Miles doen een lekker rauwe *I Don't Live Today* en Belly vertegenwoordigt de alternatieve pophoek met een mooi zwevend *Are You Experienced?* Living Colour gaat energiek en met gevoel voor authenticiteit los in *Crosstown Traffic*, gevolgd door het langdradige instrumentale *Third Stone From The Sun* van de technisch perfecte Pat Metheny. Maar wel te netjes gespeeld en emotioneel vervlakt. Zo heeft Hendrix het niet bedoeld. Nee, dan heeft de afsluitende gelegenheidsgroep M.A.C.C., met leden van Pearl Jam en Soundgarden, het beter begrepen. Die voelen Hendrix wel aan en spelen *Hey Baby* (*Land Of The Rising Sun*) met smakelijke dynamische uitpattingen.

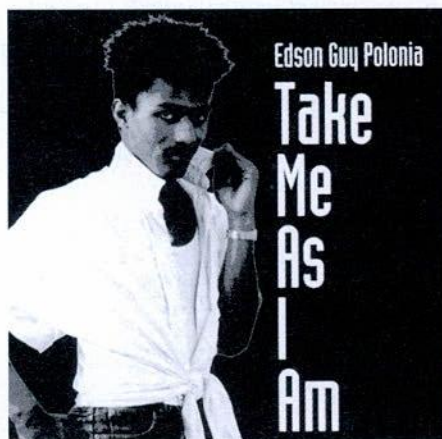
Jammer dat een aantal Hendrix-adepten of bewonderaars ontbreekt. Bijvoorbeeld Prince en Lenny Kravitz, maar met name Sting (die al eens uitstekende versies van *Little Wing* en *Purple Haze* vertolkte) en Red Hot Chili Peppers (met *Fire*, *Castles Made Of Sand* en *Crosstown Traffic* op het repertoire). Het merendeel van de wel aanwezigen heeft de schatplichtigheid aan Hendrix met respect en overtuiging vastgelegd.

EDSON GUY POLONIA Take

Me As I Am (Vipo P.R. Company)

Edson Guy Polonia maakte voorheen deel uit van de Arnhemse swingbeat-formatie 2 Nice. *Take Me As I Am* is zijn eerste cd op het solopad en bevat een smakelijke mix van soul, rap en house. Polonia weet binnen het swingbeat-genre nieuwe paden in te slaan en gaat daarom niet snel vervelen. Vier van de vijf nummers hebben vluchtige hit- en dansvloerpotentie, maar zullen de tand des tijds waarschijnlijk niet doorstaan. En dat ligt niet aan de zuivere en soms hartverscheurende soulstem van Polonia, want die is dik in orde. De cd drijft echter te veel op elektronische beats en andere computergestuurde liflafjes om werkelijke zeggingskracht te hebben. Of het moet de soulballad *So In Love With You* zijn. Daarin trekt Polonia alle registers open en zet hij een indrukwekkend vocaal hoogstandje neer. Met een nummer als *Take Me As I Am* komt hij stylistisch in het vaarwater van bijvoorbeeld Michael Jackson en het intro van *I Want Your Love* doet sterk aan 2 Unlimited denken. De echte hitkraker schuilt in *Kick To Move My Body*, met een catchy geneurde thema. En nu maar hopen dat 'ie die pure soulplaat nog eens maakt. In *Take Me As I Am* ligt in ieder geval verscholen dat hij het in zich heeft.

Marco van Nek

SOCIALE GRONDRECHTEN

ook van belang voor militairen

WERKGROEP 4/5 MEI - DEFENSIE

Sinds januari 1992 bestaat er binnen Defensie een werkgroep die tot taak heeft de geestelijke verzorgers te ondersteunen bij hun bijdrage aan het proces van bewustwording en reflectie over de Tweede Wereldoorlog en de huidige grondrechten.

De "Werkgroep 4/5 mei - defensie" is ingesteld door de Hoofden van Dienst van de Geestelijke Verzorging op aanbeveling van de Chef Defensiestaf en het Nationaal Comité 4 en 5 mei. Dit comité stelt jaarlijks één aspect uit de Nederlandse Grondwet centraal.

De Werkgroep - bestaande uit geestelijke verzorgers van alle richtingen en afkomstig van alle krijgsmachtdelen - heeft besloten het jaarlijkse thema van het Nationaal Comité te volgen.

Voor 1994 staan de sociale grondrechten centraal, overeenkomstig artikel 19 t/m 23 van de Nederlandse Grondwet.

■ Waarom een thema ?

De Tweede Wereldoorlog is meer dan alleen maar geschiedenis.

Door alle gebeurtenissen tijdens deze oorlog raakte men ervan doordrongen dat menselijkheid niet zo vanzelfsprekend is als het lijkt. Men realiseerde zich dat racisme, fascisme en nationalisme sluimerende stromingen zijn die onder bepaalde omstandigheden de kop kunnen opsteken - democratisch of niet-democratisch. Vanuit het besef dat dit nooit meer mag gebeuren heeft men kort na de oorlog internationale afspraken gemaakt om rechten van mensen beter te beschermen.

Maar met afspraken alleen zijn we er niet.

Als samenleving en als individuen in die samenleving worden we ook vandaag voor keuzes geplaatst die de fundamentele rechten van mensen raken. Bij ons zijn deze rechten vastgelegd in Hoofdstuk 1 van de Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden. Deze grondrechten zijn een groot goed - en zoals reeds gesteld - minder vanzelfsprekend dan vaak gedacht wordt.

De opkomst van de rechts-radicalen groeperingen en de bijbehorende activiteiten van de laatste tijd tonen dit overduidelijk aan.

De vieringen en herdenkingen rondom 4 en 5 mei bieden een goede aanleiding ons op de wezenlijke betekenis van de grondrechten te bezinnen, en voor het Comité 4 en 5 mei een aanleiding om jaarlijks voor een aspect van de Grondwet extra aandacht te vragen.

■ Sociale grondrechten.

Onze Grondwet telt totaal 23 grondrechtartikelen.

Grondrechten beschermen minderheden en enkelingen tegen bedreigingen van anderen, ook als die anderen een meerderheid vormen.

Gewoonlijk wordt onderscheid gemaakt tussen twee soorten grondrechten: klas-

sieke grondrechten en sociale grondrechten.

Klassieke grondrechten vrijwaren burgers van ongecontroleerde, willekeurige en wrede machtsuitoefening door een koning, een keizer of een ander soort staatsmacht. Klassieke grondrechten zijn onvervreemdbare rechten ofwel vrijheden van burgers, waar de overheid zich niet mee mag bemoeien en die zij moet respecteren.

B.v.:

Recht op gelijke behandeling en verbod op discriminatie art.1/3

Actief en passief kiesrecht art.4

Recht op vrijheid van godsdienst en levensovertuiging art.6

Vrijheid van meningsuiting art.7

De overheid kreeg er tijdens de opkomst van de verzorgingsstaat andere taken bij. Naast de plicht om vrijheden te waarborgen ontstond ook de behoefte aan voorzieningen om het leven menswaardiger te maken. Zo ontwikkelde zich een zorgplicht van de overheid. In

de Grondwet wordt sinds 1983 die zorgplicht en de verantwoordelijkheid daarvoor vertaald in sociale grondrechten.

In tegenstelling tot de klassieke grondrechten zijn sociale grondrechten rechten die door de overheid gerealiseerd moeten worden: de overheid heeft de verplichting zich juist wel actief met deze onderwerpen te bemoeien. De burgers kunnen de overheid hierop aanspreken. Probleem hierbij is vaak dat burgers weinig harde sanctiemogelijkheden hebben wanneer de overheid een verplichting niet nakomt. Denk hierbij b.v. aan de zorg-verplichting voor voldoende werkgelegenheid.

Hieronder zullen de sociale grondrechten verkort weergegeven worden, behalve artikel 19, dat wordt volledig weergegeven. Dit, omdat de Werkgroep van mening is dat zaken rondom "arbeid" voor militairen bijzonder actueel zijn. Ze wil bij haar activiteiten in 1994 dan ook vooral hierop het accent leggen.

De sociale grondrechten zijn:

■ Artikel 19

1. Bevordering van voldoende werkgelegenheid is voorwerp van zorg der overheid.
2. De wet stelt regels omtrent de rechtspositie van hen die arbeid verrichten en omtrent hun bescherming daarbij, alsmede omtrent medezeggenschap.
3. Het recht van iedere Nederlander op vrije keuze van arbeid wordt erkend, behoudens de beperkingen bij of krachtens de wet gesteld.

Zorg voor sociale zekerheid en spreiding van de welvaart art.20

Zorg voor bescherming en verbetering van het leefmilieu art.21

Bevorderen van de volksgezondheid, voldoende woonegelegenheid en voorwaarden scheppen voor ontplooiing en vrijetijdsbesteding art.22

Zorg voor (vrij) onderwijs art.23

Zoals reeds is aangegeven is het deze laatste groep die in 1994 voor het voetlicht gehaald wordt. En dat is niet zomaar.

De grondrechten vormen (geïdealiseerd?) de neerslag van de waarden en normen die algemeen geldend zijn binnen onze samenleving. De overige wetten dienen eraan getoetst te worden.

Je zou veronderstellen dat politici (wetgevende macht) bij hun beschouwingen over wetsontwerpen en onderbouwing van beleid (doelmatig denken) ook denken en argumenteren in termen van waarden en normen (normatief denken). Zeker daar waar het gaat om sociale zorg-verplichtingen.

Maar we zien, sinds het no-nonsense beleid van de jaren tachtig ingevoerd is, en tegelijk de tijd van bezuinigingen, dat het marktgerichte (doelmatige) denken centraal staat en dat het geld de hoogste waarde lijkt te zijn geworden. Termen als gelijkheid, vrijheid, menswaardigheid en solidariteit komen we in het politieke debat niet meer zo vaak tegen.

Denk hierbij maar aan de herziening van de diverse sociale beschermingswetten, b.v. de WAO. Vele mensen in zwakke posities vragen zich af of in Den Haag nog iemand zit die aandacht heeft voor waarden als rechtvaardigheid en rechtszekerheid.

Waarden komen bijna alleen nog aan de orde wanneer het gaat om ethiek in de persoonlijke levenssfeer (abortus, homoseksualiteit, euthanasie enz.)

Het geloof in idealen is sterk vermin-

derd. We signaleren steeds vaker -ook in de politiek- verschijnselen van pragmatisme, cynisme, post-modernisme en eigenbelang.

Veel mensen ontwikkelen een levenshouding die zich laat leiden door het eigenbelang.

■ Klassieke Grondrechten

Bovenstaande vormt ook een bedreiging voor de z.g. klassieke grondrechten. Het wordt steeds duidelijker dat, wanneer groepen mensen in sociaal zwakke en kansloze posities gemanoeuvreerd worden, en vervreemd raken van de huidige politiek en samenleving, de kans groot is dat velen de oplossing van hun problemen zullen zoeken in de rechts radicale hoek. De waardering voor ons democratische bestel en de tolerantie t.a.v. vreemdelingen komen op de tocht te staan. We kunnen er bijna niet meer omheen een vergelijking te maken met de periode van vóór de Tweede Wereldoorlog.

En daarmee zijn we terug bij de doelstelling van het Comité en de Werkgroep: bevorderen van bezinning en reflectie op de huidige grondrechten in relatie met de gebeurtenissen rondom de Tweede Wereldoorlog.

De Werkgroep 4/5 mei-defensie wil dit proces bij militairen bevorderen via de geestelijk verzorgers die bij de krijgsmacht werkzaam zijn, door ze bijvoorbeeld te voorzien (voor de "lessen" geestelijke verzorging) van thematisch lesmateriaal, films en syllabi, en door het organiseren van symposia en ontmoetingen met volksvertegenwoordigers.

■ Sociale grondrechten; ook voor militairen ?

Onze krijgsmacht heeft tot doel de vrij-

heid en onafhankelijkheid van ons land te verzekeren. De achterliggende gedachte hierbij is dat onze grondrechten gewaarborgd blijven. De taak van de Nederlandse militairen gaat tegenwoordig echter veel verder; ze moeten ook er voor zorgen dat in andere landen elementaire grond- of mensenrechten gehandhaafd worden. Dit is geen geringe opdracht en deze grijpt diep in in de persoonlijke levenssfeer van vele militairen en hun gezinnen. Om de twee á drie jaar kan de betrokken militair weer aan de beurt zijn; hoe lang kun je dat ritme volhouden ?

Het is wrang te moeten constateren dat de militair met een dergelijke opdracht vaak zelf het gevoel heeft dat zijn/haar eigen sociale bescherming te wensen over laat.

De recente eisen die gesteld zijn: fysieke (conditieproef), medische (inzetbaarheidscriterium) en sociale (problemen mogen niet langer duren dan 2 jaar) kunnen de militair een "onverzekerd" gevoel bezorgen. Voldoet de (landmacht-)militair niet aan deze eisen dan wordt hij/zij "in het *genot* gesteld van de faciliteiten van de sectie Herplaatsing" (brief 29 okt.1993 DPKL).

Velen vragen zich af wat er gebeurt met de militair die zich bereid heeft getoond deel te nemen aan vredesoperaties, maar daardoor psychisch of fysiek wordt beschadigd. Gelden voor hem/haar b.v. dezelfde functie-eisen ?

Maar gelukkig zijn er grondrechten waar zelfs de militair gebruik van kan maken, zoals: "Vrijheid van meningsuiting", "Recht van vereniging, vergadering en betoging" en niet te vergeten "Actief en passief kiesrecht". Dit laatste vooral met het oog op de komende verkiezingen. Maar misschien is dat juist het probleem.....

Gerrit Vlietstra

INTERNATIONALE WAARNEMERS BIJ NEDERLANDSE VERKIEZINGEN

Ontwikkelingsorganisatie HIVOS wil het verkiezingsjaar 1994 aangrijpen om aandacht te vragen voor democratiseringsprocessen in ontwikkelingslanden. Daartoe wordt in de maand maart een campagne gevoerd, getiteld "Democratie Wereldwijd".

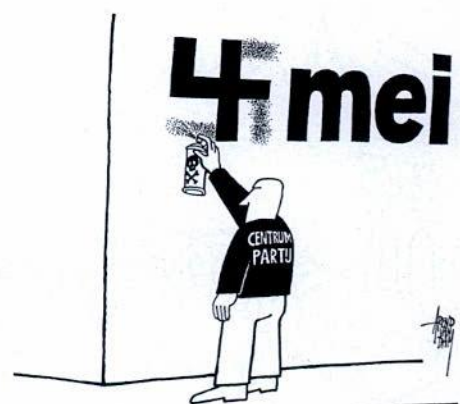
De gedachte staat daarbij centraal dat democratie niet uit het niets ontstaat. Daarom steunt HIVOS oppositiekranten, culturele organisaties, vak- en boerenbonden en mensenrechtenorganisaties in ontwikkelingslanden. Om de gedachte democratie krijg je niet voor niets onder de aandacht te brengen van ons Nederlanders worden op de dag van de gemeenteraadsverkiezingen (2 maart) door internationale waarnemers blik-

sembezoeken gebracht aan enkele stembureau's om over eventuele wanpraktijken te berichten.

Een greep uit het verdere programma:

In het Amsterdamse Paradiso is op 25 maart het publieksfestival "De nacht van de democratie", met optredens van allerlei artiesten, prikkelende debatten en levendige informatie.

De Humanistische Omroep Stichting (HOS) zendt op 30 maart een twee uur durend programma uit op televisie, met een reportage van het festival plus documentaires over de drie gasten, die geportretteerd worden in hun eigen omgeving.

Voor meer informatie:
HIVOS, 070-3636907

ZJIRINOWSKY

Vladimir Zjirinowsky: hij mag dan wat minder zetels in het Russische Parlement krijgen dan aanvankelijk berekend, met zijn 25% van de Russische stemmen is het geen te negeren Jan Maat meer. Dat was wel even schrikken: eerst toch nog de vreugde over het feit dat die verlichte despoot van een Jeltsin zijn grondwet erdoor gekregen had en toen schoksgewijze het bewustzijn dat die Russen niet verder wensen te kijken dan hun nationalistische neus lang is. En na nog wat langer nadenken het perspectief dat over twee jaar mogelijk een fascist als presi-

dent van de Russische Federatie zijn dreigementen kan gaan waar maken, zoals daar zijn: het door middel van een atoombom aan Duitsland en Japan hun plaats wijzen, de Esten, Letten en Litouwers duidelijk maken dat ze niet bestaan en de grenzen van de Groot-Russische Republiek met die van de oude Sovjet-Unie laten samenvallen, zo niet daar nog overheen gaan.

Na de schrik in het Westen zijn er hier en daar toch ook in obscure opkamentjes en kelderverblijven flessen champagne opengetrokken. Eindelijk weer eens

een Russisch geluid om bang van te worden. Eindelijk een aanwijzing dat het 'je kunt nooit weten' ook echt inhoud heeft; eindelijk weer een mogelijkheid om met enig hard bewijs aan te komen bij de verdediging van het bestaansrecht van grote krijgsmachten, hoge defensiebudgetten, het in stand houden van formidabele inlichtingendiensten en het voortzetten van kostbaar wapentechnologisch onderzoek. De vlag kan weer uit. Sommige ideeën op het gebied van onze defensie van vijf jaar terug kunnen weer uit de kast gehaald en we behoeven ons niet langer het hoofd te breken over de rechtvaardiging van de inzet van Nederlandse troepen in vredesoperaties in Achterabchazië of Benedenlberia; die Zjirinowsky heeft de NAVO, de defensie-industrie en ook de vredesbeweging een goede dienst bewezen: we hebben weer een gevaarlijke Russische Beer, een nationalistische en fascistische volksmenner, die ons straks een zeer onaangenaam Russisch poepje zal laten ruiken. Nu is de vraag of het allemaal zo'n vaart zal lopen en vooralsnog hebben de Russische fascistten geen meerderheid en is Jeltsin de wettig gekozen president. We zullen ons geen nieuwe vijand moeten aanpraten, maar we zullen ons wel in toenemende mate moeten realiseren dat een volk zonder ervaring met democratie, maar wel in een steeds slechtere positie verkerend, geneigd zal zijn, voor zover nog in politiek geïnteresseerd, voor de sterke man te kiezen die orde en rust en gouden bergen belooft en in staat is de schuld van alles op de schouders van duidelijk te onderscheiden zondebokken te leggen.

Vladimir Zjirinowsky is zo'n man en behalve hem in de gaten houden zullen we méér dan tot op heden met politieke en vooral economische middelen de Russische Federatie en de rest van de ex-Sovjet-Unie moeten steunen. Zou er geen moment komen waarop wij, maar dan in alle ernst, ons afvragen of het voortbestaan van de goede Koude Oorlog niet een veel aangename situatie was dan de ongewisheid van een toekomst met een naar het nationalisme en fascisme neigende Russische Federatie? Of moeten we in een wereld, waar iedereen afhankelijk is van iedereen, concluderen dat we, zij het met terug- en tegenslagen, onvermijdelijk afstevenen op meer vrede en veiligheid, als we maar tijd van leven hebben?

Leon Wecke

DIENSTPLICHT GEWETEN EN ALTERNATIEF...

Op 10 december 1993 zijn 10 totaalweigeraars door de rechter veroordeeld tot 7 maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Na informatie ingewonnen te hebben bij het Bureau Gewetensbezwaren te Kerkrade, begrijp ik (Peter Samwel) dat er bij deze 10 dienstplichtigen ook jongens zitten die aanvankelijk een beroep hadden willen doen op de wet gewetensbezwaren. Uiteindelijk werden zij totaalweigeraar met de genoemde consequentie tot gevolg. Op jaarbasis doen op dit moment ruim 4000 mensen een beroep op de Wet Gewetensbezwaren, waarvan, alweer volgens Bureau Gewetensbezwaren, ongeveer de helft wordt erkend. Dit was 10 jaar geleden nog ongeveer 95%. Kortom, er is de laatste jaren een behoorlijke verschuiving ten opzichte van de aantallen en de erkenningen van de gewetensbezwaarden in ons land.

Met ingang van 1 januari 1994 is de vervangende dienstplicht teruggegaan van 16 naar 12 maanden.

In dit interview komt Mark Raijmakers aan het woord. Hij is erkend gewetensbezwaarde en zet uiteen hoe het één en ander bij hem ontstaan en verder gegaan is.

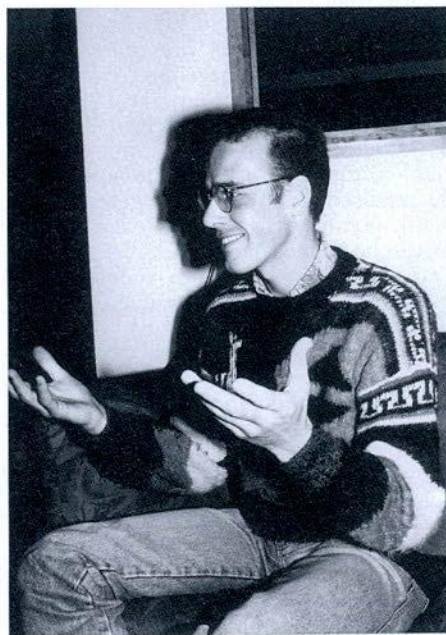
Kun je me zeggen hoe bij jou de gedachte ontstaan is, dat je niet in dienst wilde? Alhoewel vanuit mijn opvoeding mij duidelijk werd gemaakt dat ik 'gewoon' in dienst zou moeten, heb ik er zelf altijd problemen mee gehad. Mijn vader ziet het als een plicht die je hebt als Nederlander, dus die vond dat ik mijn militaire dienstplicht moest vervullen. Zoals de meeste jongens, ben ik rond mijn 17e jaar gekeurd. Op dat moment dacht ik dat ik misschien nog wel in dienst zou gaan. Men vroeg mij toen zelfs nog of ik naar Libanon wilde...? Dus het was niet zo dat ik al op mijn keuring helemaal duidelijk had of ik gewetensbezwaarde wilde zijn.

Je bent nu 27 jaar, er heeft dus veel tijd gezeten tussen je keuring en het moment dat de vervangende dienstplicht voor jou begon. Vertel 'ns...?

Ik ging studeren toen ik 18, 19 jaar was, dus ik begon met het aanvragen van uitsstel van de eerste oefening. Met name mijn vader heeft mij gestimuleerd om werktuigbouwkunde te gaan studeren aan de Technische Hogeschool in Eindhoven, maar gedurende het eerste jaar merkte ik dat ik niet op mijn plek zat. Vanaf dat moment is er een bewustwordingsproces bij mij op gang gekomen wat uiteindelijk heeft geleid tot mijn beroep op de Wet Gewetensbezwaarden.

Ik begon langzaam aan te ontdekken wie ik was, wat ik wilde en dus ook wat ik niet wilde. Ik veranderde van studie en besloot om gezondheidswetenschappen in Maastricht te gaan studeren. Iets heel anders dus, waarin de mens veel meer centraal stond. In deze meer mensgerichte studie merkte ik dat medestudenten zich veel bewuster van zichzelf waren dan in Eindhoven. Ik ervoer dat deze medestudenten heel duidelijk keu-

zes voor zichzelf hadden gemaakt. Ik veranderde natuurlijk ook en dat is eigenlijk nooit meer opgehouden. Studenten kijken nou eenmaal iets anders tegen de maatschappij aan en ze zijn vaak ook kritischer. Ik werd geleidelijk aan een activist, had vrij radicale linkse ideeën en bereidde zelfs demonstraties voor. Dit is later ook weer veranderd, maar toen was dat zo. Ik zat in een cultuur van mensen die of nog in dienst moesten, die al vervangende dienstplicht hadden gedaan, of die afgekeurd of buitengewoon dienstplichtig waren. De meeste jongens die ik kende en die nog in dienst moesten, waren mensen die allemaal pertinent 'NEE' zeiden. En van deze wereld maakte ik uiteindelijk ook deel uit. En vergeet niet,

dat toendertijd de kernwapenproblematiek erg actueel was. Dit was voor mij zonder meer een belangrijke motivatie om 'NEE' te zeggen tegen het leger. Zo was ik ook op de hoogte van de activiteiten van het IKV (Interkerkelijk Vredesberaad) en heb ik deelgenomen aan een wereldconferentie in Basel die gericht was op het vredeswerk. Ik hoorde zodoende ook tot die wereld. En dan praatte ik natuurlijk met mensen over het instituut leger, over wat het leger eigenlijk doet, over oorlog en vrede en over wat beter en slechter is... Ik leerde nadenken over het mechanisme waardoor oorlog ontstaat en dat nadenken vond ik heel zinvol. Ik stelde mijzelf toen de vraag of ik al dan niet mee wilde draaien in die molen? Steeds meer ontdekte ik dat ik tegen geweld ben. Natuurlijk moet je soms wel eens geweld gebruiken om jezelf of iemand die je dierbaar is te beschermen, maar in principe wil ik geen geweld gebruiken en zeker niet om mijn land te beschermen. Dat vind ik onzin!

Vanaf die tijd was mijn besluit om gebruik te gaan maken van de Wet Gewetensbezwaarden dus genomen. Ik koos voor vervangende dienstplicht.

Wat doet het leger volgens jou met mensen?

Laat ik met het positieve beginnen. Ik denk dat het goed kan zijn voor je lichamelijke ontwikkeling, want je sport er veel en bouwt op die manier aan je conditie. Die discipline brengen veel mensen in het dagelijks leven niet op. Verder kan het leuk zijn om 'die tijd', qua sfeer mee te maken.

Wat ik er tegen heb is, dat je een bepaalde mentaliteit bijgebracht wordt die niet van jezelf is. Je wordt gevormd naar een bepaald model, waarbinnen een mens zijn eigen creativiteit niet kwijt kan. Je moet dingen doen, die je eigenlijk niet wilt. Zo zou ik absoluut geen geweer willen hanteren en ik zou ook niet zomaar commando's, waarvan ik de zin niet inzie, kunnen accepteren. Ik zou in het leger in de problemen komen met mensen, die mij dingen laten doen, waarmee ik niet zou instemmen. Uiteindelijk druist het allemaal te veel tegen mijn geweten in.

Hebben alle mensen een geweten?

Ik denk van wel. Het woord geweten houdt in dat je een bepaalde duidelijke structuur in jezelf hebt: dis is goed voor mij en dat is slecht voor mij... Maar het is iets wat constant verandert. Het is niet iets, wat je rationeel duidelijk kan maken: 'Dit is mijn geweten'.

IK ZOU IN HET LEGER IN DE PROBLEMEN KOMEN MET MENSEN, DIE MIJ DINGEN LATEN DOEN, WAARMEE IK NIET ZOU INSTEMMEN.

Eigenlijk zou iemand ruimte moeten krijgen om te praten over wat hij allemaal heeft meegemaakt. Hierin zijn veel artsen en psychiaters onvoldoende geschoold. Het vraagt om een open en ontvankelijke instelling van de behandelaar, terwijl in de opleiding van de medici alles al vaststaat. Men weet al wat alles betekent. Een behandelaar zou eigenlijk een hele poos niets moeten zeggen, zodat de man of vrouw kan praten, kan huilen, kan lachen ook, zijn emoties kan tonen, waardoor er een vertrou-

Hoe reageerde je vader op je besluit om niet 'gewoon' in dienst te gaan?

Hij gaf me zijn mening. Hij vindt dat iedereen in dienst moet. We hebben er dan ook ruzie over gehad. Maar goed, ik heb wel meer dingen in mijn leven gedaan waar hij het niet mee eens was. Maar ikzelf, ik hield iedere mogelijkheid open... zou ik een herkeuring aanvragen... kon ik me laten afkeuren... wilde ik vervangende dienstplicht doen... Wilde ik naar het buitenland om de dienstplicht te vermijden...? In elk geval wilde ik niet in dienst, dat was duidelijk. Uiteindelijk koos ik er dus voor om een beroep te doen op de Wet, al is aan het maken van deze keuze wel een heel proces vooraf gegaan.

Ik wist dat er een Vereniging van Dienstweigeraars bestond en ben naar hen toegestapt. Zij hebben me de hele zaak uitgelegd, waarna de procedure kon beginnen.

Welke motieven voer je dan aan?

Ik ben tegen het gebruik van geweld. Ten opzichte hiervan heb ik onoverkomelijke gewetensbezwaren. Ik ben altijd al vredelievend geweest. Ik ben geen vechtersbaas.

Als je eenmaal bent erkend, krijg je dan een taak opgelegd?

Je mag ook zelf met iets komen. De enige voorwaarde is dat de instelling waar je voor werkt, ingeschreven staat bij de T.E.G. (Tewerkstelling Erkend Gewetensbezwaarden). Ook mag je taak niet te veel te maken hebben met de studie die je gedaan hebt. Het moet als het ware carrière-onderbrekend zijn, dit om een oneerlijke concurrentiepositie ten opzichte van anderen te voorkomen. Je

functie mag dus geen bijdragen leveren aan de ontwikkeling van je loopbaan.

Wat ben je gaan doen uiteindelijk?

Ik leer er veel van en het is ook leuk, al is het administratieve deel van het werk soms wel saai. Op dit moment werk ik ook mee aan het organiseren van een symposium voor medische antropologie. De medische antropologie bestudeert de sociaal-culturele aspecten van gezondheid en ziekten. Bijvoorbeeld wat betekent gezondheid in andere culturen en wat betekent het in Nederland voor bijvoorbeeld ouderen? Wat betekent gezond zijn voor jongeren? De betekenisgeving staat erg centraal in de medische antropologie. Hier gaat het dan niet zo zeer om het verklaren van zaken, maar veel meer om het begrijpen ervan. Er wordt dan van uit gegaan dat de patiënt vaak meer weet over z'n eigen lichaam dat de dokter vermoedt! Vanuit een sociaal-culturele invalshoek zie je dan dat de medische antropologie wetenschappelijk gefundeerde kritiek levert op de medische wetenschap.

Een concreet voorbeeld: mensen die, doordat ze militair uitgezonden zijn geweest, een bepaalde vorm van stress of psychische stoornis hebben opgelopen, hebben daar een individuele beleving bij. Wanneer een individu zich naderhand, na terugkeer typisch gaat gedragen, dan plakt de medische wetenschap er al snel een etiket op: 'Aha, hier is duidelijk sprake van een post-traumatisch stresssyndroom... U moet nu deze pillen slikken of die behandeling hebben.'

Dat werkt zeer onpersoonlijk en is niet afgestemd op de individuele beleving en de individuele geschiedenis van iemand.

wensbasis kan worden opgebouwd. En soms helpt praten zelfs niet en zou je iemand willen aanraden lichamelijk actief te worden om zijn agressie bijvoorbeeld beter te kunnen reguleren. Dit is mijn persoonlijke kijk op dit soort zaken.

Jij doet onder andere onderzoek naar de vijf zintuigen, heb ik begrepen. Accepteert de wetenschap de intuïtie als een zesde zintuig?

Nee, dat doet ze juist niet. Persoonlijk vind ik dit zelfs het belangrijkste zintuig, omdat het je eigen persoon reflecteert en omdat het je je eigen waarheid vertelt. Wat we zien is bedrog, wat we horen is bedrog... Ik bedoel geen bedrog in de zin van onwaarheid, maar wat we waarneemen is slechts een deel van de werkelijkheid.

Maar de wetenschapper zal zeggen: Als er nou iets subjectief is, dan is het wel de intuïtie. Mijn ogen zijn juist objectief want die zien dat daar een kopje staat. Dat kan toch geen bedrog zijn?

Iets wat gemakkelijk meetbaar is, is niet per definitie ook meer waar. Intuïtie laat zich niet gemakkelijk meten en objectiveren. Eigenlijk kun je niets objectiefs met intuïtie en toch kan een mens absoluut niet zonder. Ik denk bijvoorbeeld dat hele goede artsen een betere verbinding hebben met hun intuïtie. Intuïtie is zeker niet objectief in de wetenschappelijke zin van het woord, maar het is wel waar voor de mens zelf.

Mark, ik wens je een goede vervangende diensttijd verder en wil je tot slot bedanken voor dit interview.

Peter Samuel

BERICHT UIT BOSNIË

*Je kijkt me aan.
Je ziet me staan bovenop de vracht-auto.
We zijn spullen aan het uitladen.
Spullen die de mensen in jouw dorp hard nodig hebben.
We hebben de tocht naar jouw woonplaats niet zonder hindernissen kunnen maken.
Telkens weer werden we tegen gehouden, mochten we niet verder rijden.
Elke keer bij een road-blok moesten we weer uitleggen wat we kwamen doen.
Ondanks het feit dat we zo duidelijk herkenbaar waren, met onze VN-vrachtwagens, en onze blauwe baretten.
Moesten we weer papieren laten zien.
Elke keer weer moesten we stoppen voor mannen die achteloos een automatisch geweer over hun schouder hadden hangen.
Ze waren niet bang geweest om te schieten.
We zijn hier alleen maar omdat we humanitaire goederen rijden.
En jullie hebben de spullen nodig.
En, nu kijk jij me aan.
In je eigen camouflage-pak. Je hebt zelfs een koppel om.
En, in je handen een geweer.
Nu nog van hout.
Maar, hoelang duurt het voordat ook jij zo'n wapen hebt.
Je kijkt vragend omhoog. 'Hebben jullie snoepjes'.
Ik spring van de vrachtauto en geef jou en nog een paar andere kinderen wat pepermunt.
En, ik vraag me af, hoe jij me aan zal kijken, over een paar jaar, wanneer ook jij de leeftijd hebt om soldaat te worden.*

Raadsvrouw Immy Beijer
Busavaca Bosnië

VREEMDE PRAKTIJEN

Meer dan twintig jaar geleden werd Nederland opgeschrikt door de dood van een eerstejaarsstudent in Utrecht: tijdens de ontgroening werd hem door ouderejaars studenten een roetkap over het hoofd getrokken, waardoor hij stikte. Nog steeds duiken zo nu en dan in de pers berichten op over geweld, discriminatie, seksuele intimidatie bij groepen, die weliswaar wat betreft opleiding of omgeving van elkaar verschillen, maar toch iets met elkaar gemeen hebben: men leeft dicht op elkaar, er is sprake van sterke groepsnormen en nieuwelingen moeten een razendsnel aanpassingsproces doormaken om als lid geaccepteerd te worden. Zo stonden onlangs berichten in de krant over klachten over discriminatie op de politieschool en blootstelling aan seksuele handelingen op de KMA. Zijn dat nu inderdaad incidenten, zoals dit soort zaken vaak door betrokken leidinggevend worden afgedaan, wordt er door slachtoffers overdreven, wat zouden de oorzaken kunnen zijn en zou er iets aan te doen zijn? Een ingewikkelde materie, waarbij altijd voorop moet staan dat, in welke opleidings situatie dan ook, voor intimidatie of vormen van geweld geen enkel excuus bestaat.

GEMEENSCHAPPELIJKE

KENMERKEN

Zoals hierboven gesteld hebben de situaties waarin genoemde voorvallen gebeuren een aantal gemeenschappelijke kenmerken.

Om te beginnen gaat het bijna altijd om een groep jonge mensen, die voor het eerst niet meer in hun vertrouwde omgeving wonen, maar in een wereld terecht zijn gekomen die daar nogal van afwijkt. Ze zijn plotseling de jongsten,

groenen, nuldejaars, bollen en dat wordt ze met dit soort benamingen goed duidelijk gemaakt.

De nieuwe situatie stelt heel andere eisen dan de vorige, en deze eisen zijn bij binnenvorming niet duidelijk. De enigen die daar meer van weten zijn degenen die al langer daar zitten: de ouderejaars, de oude stomp. Deze personen hebben een redelijke overeenstemming over het doel van de (opleidings)situatie: een stevige "kerel" worden in de samenleving, een echte politiemans (vrouw?) worden, militair worden en geen watje.

Er is meestal ook sprake van een soort

internaat, in elk geval van aanzienlijk meer dan acht uur per dag met elkaar optrekken, samen eten, samen op weg, samen wachten, samen opdrachten uitvoeren, en vaak ook samen slapen. Dit alles met als doel snel aangepast te raken aan de bestaande gedragscodes.

En vaak is het ook zo dat, om dit doel snel te bereiken, de weerstand van de toch al onzekere nieuwelingen aangetast wordt om zo ruimte te maken voor het aanleren van nieuw gedrag met nieuwe waarden en normen. Dit gebeurt dan door middel van zware beproevingen, zowel lichamelijk als geestelijk, en vernederingen.

Groepsvorming speelt hierbij een grote rol: men kan alleen door de beproevingen heen als men elkaar door dik en dun bijstaat, solidair is met elkaar en elkaar helpt bij het zo snel mogelijk aanpassen.

ACHTERGRONDEN

Als argument voor genoemde zware "binnenkomrituelen" wordt vaak aangevoerd dat de nieuweling nooit zijn toekomstig beroep zal kunnen uitoefenen als hij de beproevingen aan het begin niet kan doorstaan. Voor een aantal beroepen kan men zich daar ook wel wat bij voorstellen. Zeker bij het huidige uitzendbeleid van militairen is het buitengewoon belangrijk dat zij vol kunnen

Directeur ontkent stelselmatige discriminatie van allochtone studenten

Politie-academie roept hulp Rabbae in

Van onze verslaggever
Harry van Gelder
AMSTERDAM

De Nederlandse Politie Academie heeft M. Rabbae, directeur van het Nederlands Centrum Buitenlanders, bereid gevonden zich te verdiepen in de problemen van de allochtone studenten op de school. Met het personeel gaat Rabbae bekijken hoe de Apeldoornse politie-academie de zaken rond de migranten aanpakt.

De academie kwam dit weekeinde in opspraak doordat 22 allochtone studenten in een rapport docenten van de school beschuldigden van stelselmatige discriminatie. Rabbae, mede-lijsttrekker van GroenLinks, zal tevens het aanstellen van een vertrouwenspersoon voorbereiden.

Directeur F. van der Gun van de Apeldoornse politie-academie heeft de komst van Rabbae bekendgemaakt. De directeur van de school ontkent overigens de aantijgingen van de allochtone studenten over stelselmatige discriminatie. 'Pertinent onwaar, onzin. Als het zo zou zijn, zou ik het gehoord hebben. Ik spreek veel met de migranten. En men weet van mij dat ik hier erg alert op ben.'

Volgens de directeur wordt juist veel zorg besteed aan het begeleiden van de allochtonen. Hij vindt

geen individuele begeleiding. Van der Gun zegt dat zijn academie ruime ervaring heeft met het doceren aan studenten uit andere culturen. 'Wij leiden ook het kader op voor de politiekorpsen in de Antillen en Suriname.'

De academie is een algemene basisopleiding voor officieren. De school leidt op voor het inspecteursdiploma. De gevraagde vooropleiding is minimaal vwo. Maar er zitten ook academici op', zegt Van der Gun. Hij vindt dat er onder zijn bewind veel is veranderd. Twee tegenwoordigers van de allochtone studenten spreken dat tegen. 'De situatie is niet verbeterd. Wij hebben hem nooit zien optreden.'

Zij geloven hun directeur niet. 'In het gesprek dat hij maandag met alle studenten had, sprak hij mooie woorden, maar ik weet dat hij het niet meent. Hij moest dit gewoon zeggen', zegt een van hen. Met zijn collega-student geeft hij tekst en uitleg over de noodkreet van de allochtonen, maar wel anoniem. Zelfs hun geboorteland blijft onbekend: 'Anders worden we onder enorme druk gezet op school.'

De allochtonen wijzen op voorhand het voorstel van de directeur af om een vertrouwensman aan te stellen. 'Van der Gun is partij. Wij willen een onafhankelijke onderzoekscommissie.'

Op de academie in Apeldoorn zit

de studenten. Van der Gun: 'Dat is goed, want de leerlingen moeten een antecedenten-onderzoek ondergaan. De school hoeft dat niet te weten. Ze moeten met een schone lei kunnen beginnen.'

Sinds enkele jaren heeft de school een actieplan allochtonen, bedoeld om het aantal migranten bij de politie op te trekken. Het aantal migranten-studenten is daardoor flink toegenomen. Dit jaar studeerden de eerste twee af.

Van der Gun noemt het rapport van de allochtone studenten serieus. 'Het is een gevoel dat is gebaseerd op incidenten. Ik herken het. Je hebt ergens een bepaalde gevoeligheid voor en dan signaleer je dat.' De directeur geeft toe dat er sprake is van 'onhandigheden, ja zelfs van domigheden'. Maar van racisme wil hij niets weten. 'Je moet je woorden zorgvuldig kiezen, dat is waar', zegt hij, 'maar discriminatie? Onzin.'

De allochtone studenten denken er anders over: 'Het gaat er om hoe je het beleeft. Wij hebben het gevoel dat we op ongelijke gronden worden belemmerd in onze studie, en wij ervaren het als een belediging.' Niet alle studenten hebben het rapport getekend. 'Ze durfden niet. Maar wij zijn een zeer representatieve groep. Vrijwel elke migrant is het niet ons eers.'

Geen enkel geval dat in het rap-

tegenover een onhandige allochtoon dat 'de spieren die het mogelijk maken om deze oefening goed te doen, bij open slecht zijn ontwikkeld', noemt hij een oud verhaal. 'Dat wordt al twintig jaar gezegd. Vraag maar na. Iedere officier kent dat verhaal.'

Voor de integriteit van de sportleer durft van der Gun zijn handen in het vuur te steken. 'Hij is boven iedere twijfel verheven.' De twee studenten zijn niet zo overtuigd van de onhandigheid van de sportdocent. 'Een pure racist', zegt een. 'Hij is niet zo slim. Hij kan het niet zo goed verdoezelen', meent de ander.

De twee allochtonen studeren al enkele jaren aan de politie-academie. Met de een gaat het goed. De ander heeft een behoorlijke studie-vertraging. 'Je zou je kunnen afvragen hoe het komt dat er zoveel allochtonen studieproblemen hebben en dat er zoveel afvallen. Zo moeilijk is de studie niet.'

De studenten wijzen het aan stelselmatig demotiverende opmerkingen op school. Beoordelingen die bij allochtonen structureel lager zijn en een ongelijke behandeling. 'Ik mag niet op stage omdat ik iets niet heb gehaald, maar een ander die een onvoldoende voor schieten heeft, een veel belangrijker item, mag wel.'

Directeur van der Gun denkt

Kadetten van KMA geschorst wegens onzedelijk gedrag

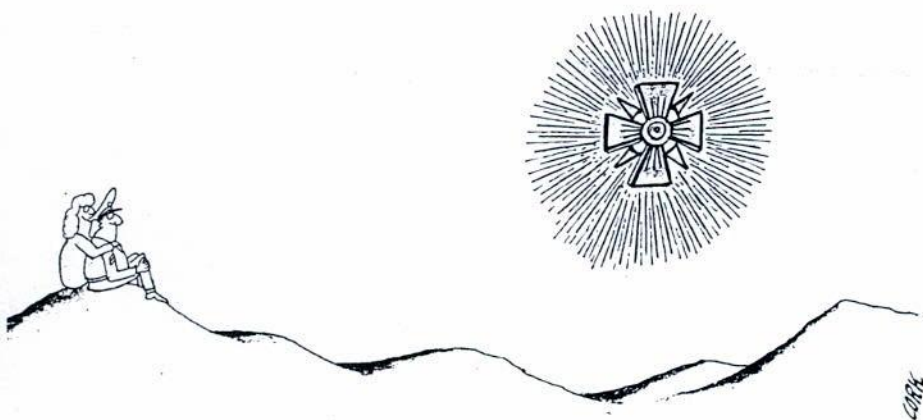
Van onze verslaggever
AMSTERDAM

De gouverneur van de Koninklijke Militaire Academie (KMA) in Breda heeft vijf tweedejaars kadetten van de landmacht geschorst omdat zij zich hebben schuldig gemaakt aan 'verregaand onzedelijk gedrag'. De leiding van de KMA overweegt de minister van Defensie te vragen de vijf mannen van het instituut te verwijderen.

Volgens een woordvoerder van het ministerie hebben de kadetten zich misdragen in een kazerne in de Ardennen aan de vooravond van een oefening.

Zij zouden ten overstaan van andere kadetten 'onderling lichamelijk contact' hebben gehad en 'handelingen hebben verricht in een sfeer die wij niet van kadetten verwachten', aldus de woordvoerder.

De andere kadetten hebben een klacht tegen de vijf ingediend. Zij waren volgens de woordvoerder 'zeer geschokt' door het gedrag van hun collega's. Over de motieven van de vijf mannen is nog niets bekend, maar de Defensie-woordvoerder zegt te vermoeden dat er 'op zijn minst'

houden onder moeilijke omstandigheden, dat zij van elkaar op aan kunnen en dat een aantal gedragsregels gemeengoed zijn. Datzelfde is voorstelbaar bij bijvoorbeeld politiemensen. Alvorens in te gaan op de vraag of hiervoor zware ontgroeningen, met het risico van excessen, nodig zijn, eerst iets over de verschuiving in normen en waarden die zo'n ontgroening teweeg brengt.

OVERLEVEN

Voor de manschappen van de Luchtmobiele Brigade, die voorbereid worden op spoedige uitzending naar Bosnië, heeft de geestelijke verzorging een eendaagse-conferentie georganiseerd, waar gebruik is gemaakt van de theorie van de engelse antropoloog Bateson. Deze theorie zou ook hier iets kunnen verduidelijken.

Mensen bevinden zich in een bepaalde situatie: gezin, werk, hobby's. Zij hebben daarvoor bepaalde vaardigheden en inzichten geleerd. Zij hebben ook op een of andere manier een idee over het waarom van de dingen die zij doen. Zij hebben een hierbij passend systeem van normen en waarden ontwikkeld, dat er voor het werk misschien wat anders uitziet dan voor thuis, en dat ook niet onveranderbaar is. Er is een invloed van de situatie naar de normen en waarden en omgekeerd. Zo zal men zich na een verhuizing naar een nieuwe buurt, het aangaan van een nieuwe relatie, een nieuwe baan, het krijgen van kinderen misschien van nieuwe waarden en gedragsregels gaan bedienen. En de waarden en normen die in ons hoofd en hart zitten bepalen misschien wel waar we gaan wonen of wat voor relatie we aangaan. Dat dit lang niet altijd een bewust proces is lijkt duidelijk.

Wordt men nu plotseling in een nieuwe totaal onbekende situatie geplaatst, zoals bij uitzending, maar ook bij het begin van een opleiding buitenshuis het geval is, dan beschikt men alleen over de normen en waarden uit de oude situatie, die hier niet van toepassing blijken. En niet alleen niet van toepassing: misschien ook wel gevaarlijk zijn of sociaal zeer ongewenst. Om te kunnen overleven in de nieuwe omgeving kan het ontwikkelen van nieuwe normen en waarden, en wel in rap tempo, van levensbe-

lang zijn. Bij uitzending misschien wel letterlijk, in een opleidingssituatie in ieder geval figuurlijk: je toekomst hangt er van af, werk, geld en het beeld dat je over jezelf hebt. Hoe ontvankelijk is men dan niet voor alles wat meer ervaren mensen te vertellen hebben. En hoe belangrijk is dan de veiligheid van de groep waar je in zit.

Maar ook: hoe groot is dan wel niet de verantwoordelijkheid van hen die deze nieuwelingen opvangen, en dan bedoel ik niet alleen de ouderejaars, maar vooral degenen die verantwoordelijkheid dragen voor het beroepsbeeld dat geschapen wordt en de normen en waarden die tijdens de opleidingstijd gehanteerd worden.

BEROEPSLEGER

Er is al veel geschreven over de vorming van een beroepsleger in Nederland. Eén van de risico's die hierbij genoemd worden is de kans dat het leger, zonder de invloed van de heterogene dienstplichtigen, een wereld apart zou worden, met eigen codes afwijkend van wat maatschappelijk aanvaard wordt. Door enkele onderzoeken is hier tegen in gebracht dat onze huidige beroepsmilitairen helemaal niet zo afwijken van de gemiddelde burger wat betreft bezigheden, opvattingen, politieke keuzes. Dat is echter wel onderzocht in een tijd met dienstplichtigen. Een bericht als dat over het gebeurde op de KMA heeft nu eigenlijk een

zwaardere lading: is het juist nu niet heel erg belangrijk dat de opleiding van de toekomstige leidinggevers in ons nederlandse leger de relatie met de maatschappelijke realiteit, met wat daar aanvaardbaar geacht wordt, niet verliest? Of moeten de toekomstige partners van de officieren, hopelijk wel met beide benen in de burgermaatschappij, straks heel hard werken om hun geliefde naast militair ook burger te laten zijn?

DILEMMA

Het is allemaal niet zo simpel als het lijkt. Schorsen, verbieden, uit functies ontheffen, dat is misschien per geval wel eens rechtvaardig, maar natuurlijk geen oplossing. Het is ook zeer de vraag of er wel oplossingen zijn om echte excessen te voorkomen bij opleidingen van mensen die straks midden in (andere) excessen hun werk moeten doen en overleefd moeten blijven. Hoe leidt men mensen op, of beter: hoe moeten mensen gevormd worden, die over een groot uithoudingsvermogen moeten beschikken, over grote solidariteit met de eigen groep, over een snel reactievermogen, ook op elkaar, die tegelijkertijd weet blijven hebben van andere waarden en normen en daar zoveel als mogelijk is naar blijven leven? Alle genoemde factoren zouden eens nauwkeurig onderzocht moeten worden, vooral die waarbij tijdens de opleiding een opzettelijke afscherming ten aanzien van de "burger"-waarden en normen gecreëerd wordt. Volstrekte duidelijkheid bij alle betrokkenen, zowel bij leidinggevers en docenten als bij oudere- en jongerejaars, over wat wel of niet aanvaardbaar is, is dan wel een eerste voorwaarde.

Joan Merens

Even een vlekje wegwerken

VERK AAN DE WINKEL :
COPIEER DIT EVEN!

René

Naar een authentieke suggestie van Prof. Fisher van Harvard University. DE MAN MET DE BOM

'Hij kon geen vlieg kwaad doen', althans dat zeiden ze, vroeger toen hij nog klein was. En ook nu nog werd zijn naam met zachtaardigheid en afkeer van geweld geassocieerd. Maar nú en ook toen wist hijzelf wel beter. Ooit had hij wél een vlieg kwaad gedaan en dat voorval was na al die jaren nog niet uit zijn herinnering verdwenen. Het was een mooie dag toen hij als peuter op de veranda van het grote ouderlijke huis de pap zat te eten. Hij was vijf jaar oud en zijn directe omgeving beperkte zich tot zijn zusje die de pap al op had, een gouvernante die net naar binnen liep en twee huisbedienden die doende waren een kast te verschuiven waarbij het probleem was of de kast al dan niet vóór de poging tot verplaatsing diende te worden leeggemaakt. Hij was even alleen, een peuter samen met zijn dagelijkse portie pap.

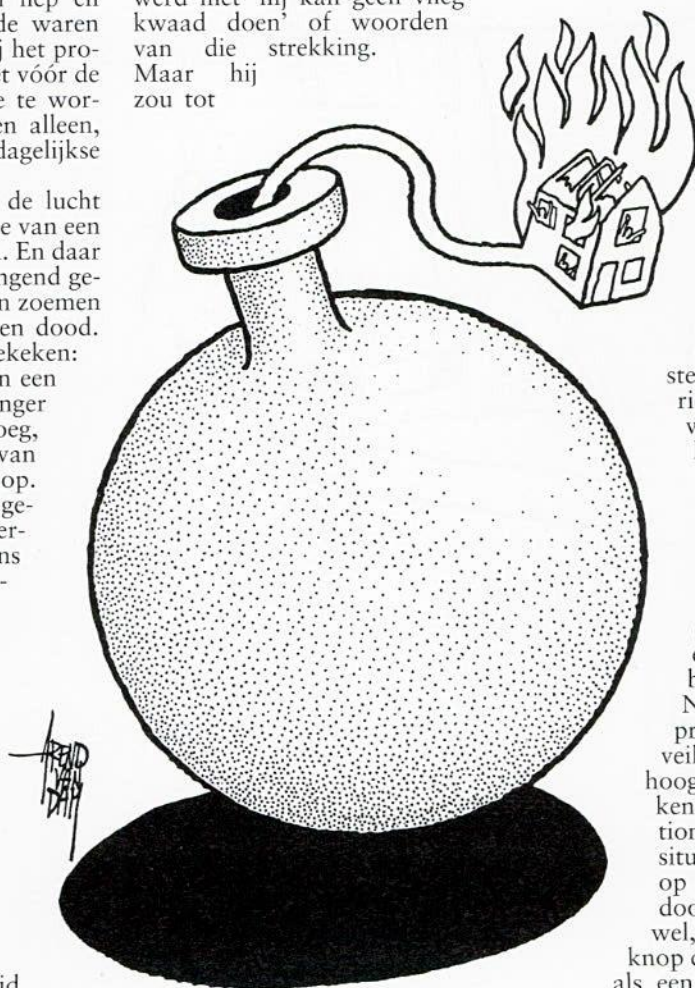
De vlieg kwam loodrecht uit de lucht vallen en boorde zich een fractie van een centimeter in de dikke witte vla. En daar begon, begeleid door een indringend geluid dat het midden hield tussen zoemen en sissen, een strijd om leven en dood. Gefascineerd had hij eerst toegekeken: een stukje intens zwart leven in een bord vol wit drijfzand. Hoe langer hij het eenzame gevecht gadesloeg, hoe meer hij overtuigd raakte van de onvermijdelijke trieste afloop. Toch maakte zich geen treurig gevoel van hem meester maar eerder de gedachte eindelijk eens macht te hebben, helemaal alleen en zonder gouvernante uit te maken wat goed en wat slecht is, te kunnen beslissen over dood en over leven. Met enige moeite lukte het door middel van de steel van de lepel het insect uit zijn benarde positie te bevrijden. Eén van de vleugels bleef aan het lijf gekleefd en de andere stak omhoog, de poten waren aan elkaar en aan het lijf gekleefd; wél was er dat irritante geluid, zij het zachter dan zoëven. Een irritant geluid van een nietig insect dat er overigens ook nog in geslaagd was hem zijn eetlust te ontnemen. In een vlaag van creativiteit en wreedaardigheid besloot hij de vlieg tot een mier om te bouwen. Eerst trok hij de ene vleugel uit en toen de andere. Het gaf een zekere voldoening, maar het resultaat bleek pover. Er kwam géén mier te voorschijn maar een

nog steeds geluid producerend stukje zwart insect dat zich overigens niet verroerde. Door een hem tot op dat moment onbekende macht gedwongen heeft hij de poten, voor zover een vijfjarige daartoe in staat is, één voor één uitgetrokken. Het nog steeds levend overblijfsel heeft hij tenslotte van de tafel geveegd en onder zijn schoenzool tot een kleine vlek gereduceerd, een vlek die de volgende dag al verdwenen bleek. Aan dát voorval moest hij steeds denken als weer eens in een artikel, boek of reportage zijn karakter verbonden werd met 'hij kan geen vlieg kwaad doen' of woorden van die strekking. Maar hij zou tot

finitief te besluiten de rode knop al dan niet in te drukken. In het geval hij zulks zou nalaten kon het betekenen dat de vijand hem vóór was en het grote land met de bijna tweehonderd miljoen inwoners van de kaart geveegd werd. Maar zou hij adequaat en volgens het scenario reageren, dan zou hij de vijand vóór zijn en zou dat andere grote land met zijn twee miljoen inwoners van de aardbodem weggevaagd worden. Het was een bijna ondraaglijke verantwoordelijkheid; leven of dood van miljoenen lagen in zijn hand, de hand waarmee hij slechts één keer in zijn leven een vlieg had kwaad gedaan.

Tal van deskundigen waren uitgenodigd om met hun wijsheid bij te dragen tot een verkleining van het risico dat te vroeg of te laat - in het geval van de hoogste alarmfase - op de rode knop gedrukt zou worden. Filosofen, theologen, sociologen, politicologen, militair-deskundigen en psychologen hadden wijdlopende rapporten opgesteld, een aantal mogelijke scenario's ontwikkeld en uiteindelijk was de hoogste graad van veiligheid bereikt, althans dat ze menen. Natuurlijk, zo had één van die adviseurs nog wel durven opmerken, uitgangspunt bij alles is, dat de regering of te wel de president zich rationeel zou gedragen, zich zou laten leiden door zijn verstand en dat zijn emoties buiten gesloten zouden blijven.

Nachten lang woelde hij in zijn presidentieel bed en overdacht de veiligheidsgaranties in het geval de hoogste alarmfase ooit zou aanbreken. Zou hij inderdaad nuchter, rationeel, in alle opzichten redelijk, de situatie beoordelen, zou hij slechts op basis van een in alle opzichten doordachte besluitvorming hetzij wel, hetzij niet op de grote rode knop drukken, de rode knop die eerder als een curiositeit dan als een hendel naar hel en verdoemenis het interieur van zijn werkkamer verrijkte. Hij las de ene na de andere studie over crisisbeheersing, paniekgedrag en tunneldenken, over oorlog en geweld en verbaasde zich over het gemak waarmee indertijd de veldheren hele bataljons tegelijk offerde, daarbij zelf op veilige afstand gezeten aan hun sigaar lurkend en de

veél méér dan het kwaad doen van één vlieg in staat moet zijn, hij, de president van het grote land met een enorme nucleaire slagkracht, had immers de uiteindelijke bevoegdheid van het kernwapen gebruik te maken. In gevallen van crises met de hoogste alarmfase was het aan hém de

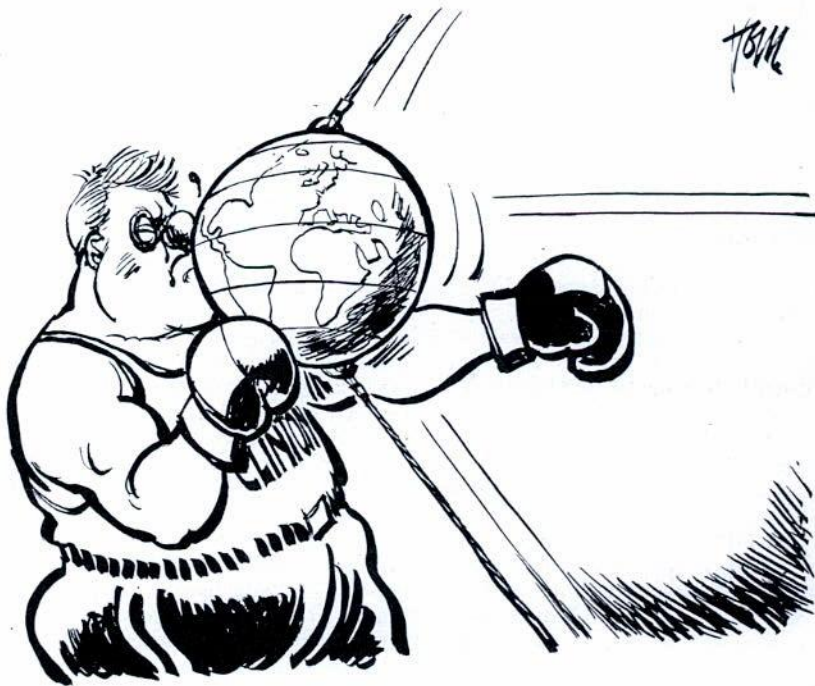
volgende dag met een schoon overhemd aan elkaar mededelend dat ze de dag tevoren zo hard gevochten hadden en helaas ook stevige verliezen hadden geleden.

Hij las over de bemanningen van de B 52-bommenwerpers die indertijd hun napalm over het Vietnamese boerenland hadden uitgestrooid. Hoe bij sommige vluchten automatisch de luiken open gingen en de bommen naar beneden gierden zonder dat de bemanning een centje psychologische pijn had en teruggekeerd op de basis met collega's de zoveelste behouden thuiskomst vierde. Hij las over mensen als kleine radertjes, die het geheel niet konden overzien, alléén voor hun eigen onbenullige administratieve handeling verantwoordelijk waren en zo tóch de vernietiging van miljoenen in concentratiekampen hadden mogelijk gemaakt. En hij werd bang: er moest toch nóg een garantie zijn om hem te beschermen tegen een druk op de knop, waarvan later - als er ooit daarna nog geschiedenisboekjes geschreven zouden worden - bericht zou worden dat het ook anders had gekund. Had het indertijd niet weinig gescheeld of die alom vereerde Kennedy had tijdens de Cubacrisis een besluit genomen dat een algehele kernoorlog in gang had gezet? Broer Robert en nog een toevallige passant hadden hem op het laatste moment ervan weerhouden met de mededeling, dat er meer tijd was voor besluitvorming dan de president dacht en dat niet een bombardement op de Russen in Cuba, maar een blokkade op zee wellicht al voldoende was. Tussen die steriele druk op de knop en de afgrijselijke hoeveelheid daarmee aangericht leed moest nóg een garantie worden ingebouwd en wel een heel concrete en tastbare: een aanraking met het effect van de bom, een lijntje direct met de dood. Na weken van nadenken had hij het gevonden. De sleutel, zonder welke de knop niet kon worden ingedrukt zou geïmplantéerd worden in het lichaam van zijn beste vriend, overigens ook zijn enige vriend, want presidenten mogen dan veel kennissen, raadgevers en zogenaamde vrienden hebben, daaronder zijn maar enkele echte vrienden en hij had er maar één. Als de nood echt aan de man kwam, dan zou die letterlijk aan de man komen, aan zijn vriend komen want om de sleutel voor de rode knop te bemachtigen zou hij eerst met het mes dat zijn vriend bij zich droeg met de borst moeten opensnijden, om vervolgens in de hartstreek te graaien naar de sleutel tot het afschrikwekkend antwoord, het afschrikwekkend antwoord op het onweerlegbaar voornemen van de vijand om de vijandelijke kernraketten op het geliefde land en volk te lanceren.

Volgens de ontboden medische staf was het een riskante implantatie, maar het kon en de vriend van de president toonde opnieuw zijn volstrekte toewijding door het voornemen in te willigen. En zo gebeurde het. Jarenlang vergezelde Janos, want zo heette de man, de president en steeds droeg hij die aktentas bij zich waarin de presidentiële staf een belangrijk document vermoedde. Eigenlijk

was hij eraan gewend, aan die tas en aan Janos, die een enkele keer bij de borrel vertelde dat hij een bypass had, een héle grote had hij wel eens gezegd. En toen kwam uit wat indertijd als eens voorspeld was: er bleek een misdadige terroristische regering met een misdadige collega-president te zijn die in het geniep een atoombom had vervaardigd en, wat erger was, mede op basis van ingevoerde kennis en materialen over een trefzekere raket beschikte, zó trefzeker dat de mini-SDI raketafweer wel eens onvoldoende kon blijken. En zo gebeurde het dat het plots vijf minuten voor twaalf was; alle

pen in eigen handen, 'doe het zelf, dat maakt het voor mij heel wat makkelijker'. 'Nee, dat is niet de afspraak, zo werkt het niet', was het antwoord. Het was voor het eerst dat zijn vriend een verzoek bot had geweigerd. Hoe kon hij, in die situatie, hem zo alleen laten? 'Ik beveel het je', zei de president, met een stem die zachter klonk dan zijn bedoeling was. 'Nee', hield Janos vol, 'ik kan het niet, ik doe het niet, ik mag het niet, en anders werkt het niet; in alle redelijkheid, U moet het zélf doen'. Het antwoord maakte hem razend, hoe kon zijn beste vriend hem in de grootste nood al-

beraadslagingen en procedures waren afgewerkt er was maar één rationele beslissing: hij of zij, nu of nooit, de knop was er niet voor niets, de nationale veiligheidsraad had het besluit genomen, het moest alleen onder zijn verantwoordelijkheid nog worden uitgevoerd; de president huiverde.

Hij was alleen met zijn vriend. In een werveling van gedachten schoten de beelden door zijn hoofd. Het lot van de natie en de geloofwaardigheid en doortastendheid van zijn persoon stonden op het spel. Het was voorhands maar één bom en hooguit een paar miljoen mensen of wat meer, maar wel ver weg en ze hadden er zelf om gevraagd. Rationeel de situatie analyserend was er maar één hindernis: de man, de vriend, de medemens met de sleutel.

Janos had de tas op het bureau gelegd, het slot klikte open en een groot scherp dolkachtig mes kwam tevoorschijn. De president perste zijn lippen op elkaar: 'Janos vriend, ik kan het niet', bracht hij uit. 'U móet meneer de president, Bill, je hebt geen keus, ik wist dat het ooit zou gebeuren, doe het voor het te laat is'. 'Mijn God', antwoordde de president, 'ik kan het niet, ik kan het niet..., kun je het niet zélf doen?' Já dat was het, 'doe het zélf!' En hij gaf hem het moordwa-

leen laten? Op dat moment zag hij op het smetteloze witte overhemd van Janos een zwart stipje: een vlieg bewoog zich van de tweede naar de derde knoop van bovenaf gezien, langzaam en met horten en stoten. 'Hij doet geen vlieg kwaad', schoot door zijn brein, 'maar ik weet wel beter'. Hij nam het mes ter hand, Janos verbleekte, maar bleef staan, rechtop de borst vooruit.

De steek moet tussen de ribben doorgaan zijn, want de verwachte weerstand door bot en kraakbeen bleef uit. Het leek een eeuwigheid, dat graaien in die zachte, vochtige substantie, maar de sleutel kwam tevoorschijn. En net toen hij deze met het servet uit de tas had schoon geveegd - Janos had aan alles gedacht - en de sleutel in het slot was gestoken werd de deur geopend. Drie ministers vielen over elkaar heen bij binnenkomst: 'Goddank er is nog niets gebeurd' werd er geroepen, 'het alarm was vals, we hebben nog tijd'. De president zakte weg in zijn stoel, Goddank er was niets gebeurd. Pas toen de legercommandant voorzichtig de sleutel weer uit het slot wilde nemen, struikelde hij over het ontzielde lichaam van de presidentiële vriend. En in zijn val raakte zijn linkerhand met kracht de rode knop.

Leon Wecke

Iers gezin spil van tragi-komedie

THE SNAPPER

Dit voorjaar won de Ierse schrijver Roddy Doyle de Booker Prize, de belangrijkste literaire prijs in Engeland, voor zijn roman "Paddy Clarke ha ha ha". Doyle stond er zelf behoorlijk van te kijken. Hij is een bescheiden leraar van 35 jaar, die in zijn speech zijn vader bedankte voor het lenen van z'n manchetknopen. Zo'n soort type. Doyle had al meer boeken geschreven, en ook twee toneelstukken. Een van zijn boeken, "The Commitments", is al eerder verfilmd, deze maand gaat *The Snapper*, het tweede boek uit de trilogie waar ook "The Commitments" deel van uitmaakt, in roulatie. En het is weer genieten voor wie van kleinschalig, warmbloedig en herkenbaar drama houdt.

'Toen ik las dat Alan Parker met *The Commitments* bezig was, voelde ik een scheut van jaloezie', vertelde Stephen Frears, regisseur van *The Snapper*. 'Ik wist zeker dat het een schitterende film zou worden, en ik had hem graag zelf gemaakt'. "The Commitments", over een jonge knul uit een druk Iers gezin, die een soulband opricht en die, na een korte succesvolle periode, ook weer uit elkaar ziet vallen, was inderdaad een heerlijke film. Maar Frears pakte zijn kans met *The Snapper*, die in hetzelfde gezin speelt, al is om commerciële redenen hun naam veranderd. Dit keer staat niet de oudste zoon centraal, maar de

oudste dochter, Sharon. Als de film begint, biecht Sharon zonder veel omhaal aan haar ouders op dat ze zwanger is. Leuk vinden ze dat niet, maar ze maken er geen al te groot drama van, al hebben ze zelf al zes kinderen, en wordt elke vierkante centimeter van het huis intensief bewoond. Over de vader van de baby is Sharon echter uitermate zwijgzaam. Maar goed, de situatie wordt geaccepteerd en voorlopig blijft Sharon nog gewoon werken in de supermarkt, en met haar vriendinnen naar de pub gaan. Haar vader blijkt, na de eerste schrik, eigenlijk wel enthousiast over de komst van zijn kleinkind. Hij koopt een boek om zich eens goed op de hoogte te stellen van wat er zich allemaal in het lichaam van zijn dochter afspeelt. Want met zijn eigen zest is dat er eigenlijk nooit zo van gekomen...

Op een dag merkt hij dat zijn vrienden in de pub merkwaardige praatjes verspreiden over zijn dochter. Of liever, over de man die haar zwanger heeft gemaakt. Ongeveer in diezelfde periode wordt Sharon door haar vriendinnen zo onder druk gezet, dat ze wel moet vertellen wie de vader is. Of de dader, het is maar net hoe je er tegenaan kijkt. Een Spaanse matroos, beweert ze. Hij was maar heel kort aan wal, ze heeft hem maar één keer gezien. Haar vader heeft echter iets heel anders gehoord: volgens zijn informatie zou de vader van

Sharons vriendin, de oude dikke buurman van de overkant, veel meer van de zwangerschap afweten. Als de bewuste man een paar dagen later plotseling bij zijn vrouw en kinderen blijkt te zijn weggelopen, en de buurvrouw, jankend en overstuurd, verhaal komt halen bij de ouders van Sharon, is de twijfel in de buurt gezaaid. En, wat erger is, bij de vader van Sharon....

In *The Snapper* schetst Doyle, die zelf het scenario voor de film schreef, ondanks alle problemen en spanningen toch een vrij ideaal beeld van hoe een gezin zou kunnen functioneren. Want al hebben ze weinig geld, al is het huis te klein en zal geen van de kinderen verder studeren, de baby arriveert in een gezellig nest, waar iedereen zich met hart en ziel om de nieuwe aanwinst zal bekommeren. En dan doet het er in feite niet meer toe wie de vader is, en of er wel een eigen kamertje voor het kind ingeruimd kan worden. Sharon zal een trotse moeder zijn, en haar ouders zijn nog jong genoeg om met souplesse op de nieuwe situatie te kunnen reageren. Haar vader is meer vader dan grootvader, haar moeder is een evenwichtige rots in de branding die begrip heeft voor het feit dat je de dingen in het leven nu eenmaal niet helemaal in de hand hebt. Voeg bij dat gegeven een groep acteurs en actrices waarvan alleen de vader, Colm Meaney, een min of meer bekend gezicht is, maar

die stuk voor stuk zo natuurlijk en geloofwaardig spelen alsof het helemaal niet om film gaat, en het wachten is op een regen onderscheidingen. Na twee van zulke films plus die Bookerprize begrijp je, dat producenten en regisseurs bij Roddy Doyle op de stoep staan om de nieuwe scenario's bij wijze van spreken uit zijn handen te trekken. 'Ik kan me nu eindelijk helemaal aan het schrijven wijden', zei Doyle kort na het ontvangen van zijn prijs. Jammer voor de leerlingen voor wie hij ongetwijfeld een heerlijke leraar is geweest, maar een groot geluk voor zijn lezerspubliek, en voor de echte filmfiethebber!

Tina Kellegher (midden) in *The Snapper*

Leonore van
Opzeeland

FILM IN 'T KORT

NAKED

Mike Leigh, regisseur van de onthutsende Britse film *Naked*, omschrijft zijn hoofdpersoon als 'de absolute anti-held van de jaren negentig.' Daar is niets overdreven aan, want met Johnny zal het nooit meer wat worden. Hij is ruw, nihilistisch, werkloos, heeft geen dak boven zijn hoofd en moet Liverpool verlaten vanwege een 'akkefietje'. Hij besluit naar Londen te gaan om zijn vriendin op te zoeken. Hij treft in het rommelige huisje een andere vrouw aan, een junk die zich al snel aan hem vastklampt. Want Johnny is ondanks alles wat tegen hem pleit, een boeiende en in z'n soort zelfs zeer aantrekkelijke vent. Bovendien is hij bepaald niet dom, en

David Thewlis in *Naked*

ook zeker niet onontwikkeld. Hij is een ware woordkunstenaar die mensen versteld laat staan van zijn lange monologen waar veel inzicht uit spreekt. *Naked* neemt geen standpunt in, de film laat de kijker zelf z'n conclusies trekken. En die zullen niet bepaald opwekkend zijn. Leigh sprak wekenlang met zijn hoofdrolspelers voordat hij aan het draaien begon, zodat iedereen zich op z'n gemak kon inleven. Het resultaat is een brok 'naakte waarheid' die de titel volledig dekt. In Cannes stonden ze op hun kop, en David Thewlis kreeg voor zijn rol van Johnny een Palm. Terecht.

COOL RUNNINGS

Probeer eens iemand wijs te maken dat je als Jamaicaan van plan bent om met drie vrienden deel te nemen aan de bobslee-wedstrijden tijdens de Olympische winterspelen. Tien tegen één dat je in je gezicht wordt uitgelachen. Toch is *Cool Runnings* gebaseerd op historische feiten: in 1988 kwam er een Jamaicaans bobslee-team in Calgary aan de start. Ze brachten het er nog niet eens zo gek af, en wisten vooral veel goodwill te kweken bij pers, publiek en overige deelne-

mers. In de film is de dikke John Candy de coach die het stel weet klaar te stellen voor de wedstrijd. Het begint natuurlijk allemaal heel hilarisch: trainen in de brandende zon op karretjes die bij het minste of geringste uit elkaar vallen en ga zo maar door. Toch krijgt de film allengs meer vaart, en worden de karakters steeds geloofwaardiger. Het heroïsche slot is heel bevredigend, en de boodschap komt luid en duidelijk over:

Het bobslee-team oefent op Jamaica

als je iets maar graag genoeg wilt, en er voldoende voor over hebt, dan lukt het ook.

MANHATTAN MURDER MYSTERY

Je kunt aan *Manhattan Murder Mystery* goed merken dat Woody Allen zin had om weer eens een leuk filmpje te maken waar hij een heleboel plezier aan kon ontnemen. Het gedoe met ex Mia Farrow had hem tenslotte genoeg ellende bezorgd (U begrijpt, van de aantijgingen aan zijn adres in verband met hun kinderen heb ik nooit iets geloofd). Woody besloot om zich dit keer aan een thriller te wagen. Omdat Farrow niet meer op de loonlijst voorkomt besloot hij voor de vrouwelijke hoofdrol zijn andere ex, Diane Keaton, te bellen. Ze wilde graag weer eens meedoen, en ze blijkt er alleen maar mooier en leuker op te zijn geworden, dus wij als kijkers pikken ook nog een graantje mee van die vriendschap door dik en dun. Woody en Diane spelen een wat ouder echtpaar met een volwassen zoon. Ze wonen in een mooie flat in New York. Op een avond maken ze bij toeval kennis met hun burenn. Korte tijd later blijkt de buurvrouw te zijn overleden. Maar inplaats van gebro-

Diane Keaton en Woody Allen in *Manhattan Murder Mystery*

ken van verdriet te zijn, blijkt de buurman op te bloeien na het verscheiden van zijn echtgenote. Diane Keaton ruikt lont: ze verdenkt hem ervan zijn vrouw uit de weg te hebben geruimd, en ze gaat op onderzoek uit. Dit drijft haar neurotische wederhelft Woody bijna tot krankzinnigheid, maar uiteindelijk blijkt dat ze nog gelijk had ook! In een vooral visueel schitterende slotscene krijgen we precies te horen hoe de vork in de steel zat. Dat het allemaal nogal gekunsteld aandoet geeft niks, want het is een feest om Woody en zijn Diane weer eens op de oude sterkte bezig te zien. Anjelica Huston en Alan Alda vullen de cast prima aan.

THE GOOD SON

Vooraf vanwege de twee kinderrollen is *The Good Son* de moeite waard, want het verhaal is in feite deprimerend en onaannemelijk. Een kleine jongen verliest zijn moeder, en wordt door zijn vader tijdelijk bij familie uitbested. In dat gezin blijkt kort geleden het jongste zoonnetje te zijn verongelukt. Tussen het rouwende logeetje en zijn eveneens rouwende tante ontstaat al snel een goede band. Haar oudste zoon kan dat slecht verkroppen. Tussen hem en het neefje, dat hij als een indringer beschouwt, ontspint zich een machtsstrijd. De logé ontdekt vrij snel dat zijn rivaal absoluut niet deugt, maar er moeten eerst nog een paar rampen gebeuren voor hij gehoor vindt voor die theorie. Vooral de cruciale slotscene is adembenemend in beeld gebracht: je gelooft bijna niet dat er tijdens het draaien geen enkel gevaar heeft

Elijah Wood (links) en Macauley Culkin in *The Good Son*

bestaan voor de betrokken acteurs. Macauley Culkin, het blonde schatje dat met zijn rollen in "Home Alone" (1 en 2) honderden miljoenen dollars in het laadje wist te krijgen, is gecast als het malafide kind, Elijah Wood, de kleine schat uit o.a. "Avalon" en "Paradise", is het neefje dat het er maar ternauwernood levend afbrengt.

Volgens de makers komt het erop neer dat sommige mensen zonder enige aanleiding slecht zijn, gewoon, van binnen uit, als een rotte appel. En wij maar denken dat alles altijd te wijten was aan een ongelukkige jeugd...

L.v.O.

DE PYJAMA VAN DE BUITENLANDER

Wij hebben het met onze Westerse samenleving getroffen, vinden wij. We worden overstroomd door mensen uit andere culturen met vreemde religies, zeggen mensen nu. Dat mag niet, vinden zij, want de Westerse Beschaving met zijn Christelijke Waarden moet zuiver behouden blijven. Onze Beschaving is zo geslaagd, dat de arme werelddelen er beter van worden, als zij ons nadoen.

Als ik zo'n uiting van hoogmoed tegenkom, lees ik de tekst aan de muur. Die is prima voor Blanke Opscheppers over de Westerse Christelijke Beschaving. De Amerikaanse socioloog Ralph Linton heeft het zijn landgenoten, meer dan een halve eeuw geleden in 1937, voorgehouden. Daaruit blijkt, dat wij in het Westen nogal wat te danken hebben aan die andere werelddelen.

■ Beschaving?

Je stapt bijvoorbeeld 's morgens uit je bed, dat oorspronkelijk uit Perzië afkomstig is. De Perzen lagen al op een bed, toen onze voorouders nog ongemakkelijk op bladeren lagen te woelen. Je trekt je pyjama uit, die al in Oost-Indië werd gebruikt, toen onze voorouders in Europa 's nachts gewoon hun dierenvellen aanhielden.

Onze voorouders wisten nog niets van landbouw, toen in India al katoen werd verbouwd. In het Midden-Oosten werd al linnen gesponnen toen het in Europa nog een primitief zootje was. Ook de wol kwam oorspronkelijk daar vandaan. De zijde komt uit China, maar de mensen die er voor het eerst kleren van maakten, woonden in Zuidwest-Azië.

Dan gaat onze Westerse mens naar de badkamer en kijkt in de spiegel, die hij te danken heeft aan Egypte. De tegelvloeren zijn ook afkomstig uit het Midden-Oosten. Scheren is nu normaal, maar voordat ze die gewoonte in Egypte ontwikkelden, hadden de mannen hier een woeste baard en snor. Het stalen scheermes kwam trouwens uit India. Ook de extreem-rechtse Duitsers die nu de Turken terug willen sturen naar hun land, drogen zich 's morgens af met een handdoek, die voor het eerst in Turkije werd gemaakt.

In de kamer ga je zitten op een stoel, die ook al afkomstig is uit het Midden-Oosten. De kleren die we aantrekken werden voor het eerst bedacht door de nomaden van de Aziatische steppen. Maar onze schoenen zijn weer te danken aan de Egyptenaren, die het leerlooien uitvonden. We eten van borden die de Chinezen aan de wereld hebben gegeven. We drinken koffie, ontdekt in Ethiopië. We gebruiken suiker (uit India), we drinken melk (Midden-

Oosten); we eten sinaasappels en druiven (Midden-Oosten). We zouden nooit brood eten, als ze in het Midden-Oosten niet het graan hadden ontwikkeld. Onze scharreklippen met hun eitje voor het ontbijt zijn afkomstig uit Zuidoost-Azië. De hoed hebben we te danken aan de nomaden van Oost-Azië en de paraplu aan India. Onze genotmiddelen komen ook uit de niet-westerse wereld: sigaretten uit Mexico; de sigaar uit Brazilië en de alcohol uit het Midden-Oosten. De krant is gedrukt op papier, dat werd uitgevonden in China. Het alfabet komt uit het Midden-Oosten.

■ WIJ en de anderen

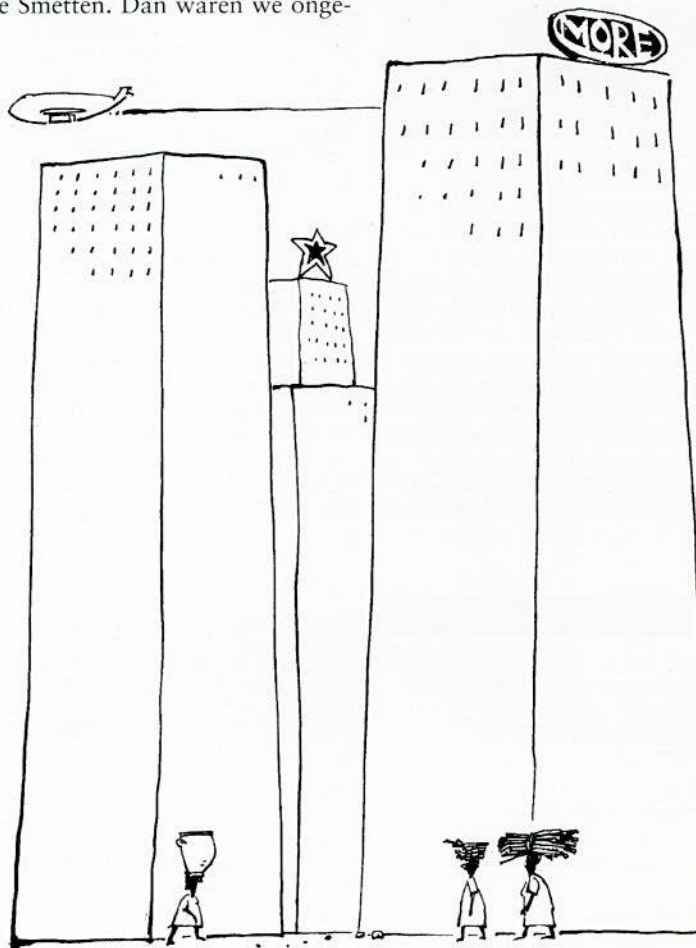
We zijn dus in het Westen en in Europa geworden, wat we zijn, dank zij de intelligentie van Indianen, Chinezen, Indiërs, Egyptenaren, Turken, Arabieren, en al die andere volken en rassen, die uitvindingen en vaardigheden en kunst hebben nagelaten waar wij zelf niet op kwamen. En stel je nou eens voor, dat onze voorouders toen al niks van de buitenlanders moesten hebben en dat zij "Het Eigen Volk" vrij wilden houden van Vreemde Smetten. Dan waren we onge-

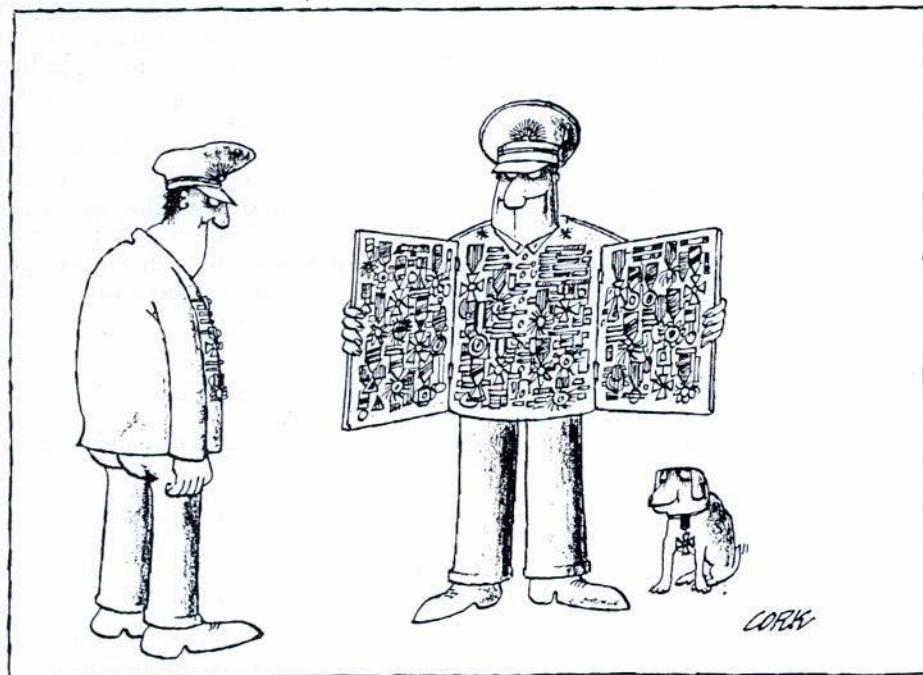
letterd gebleven; dan waren we in hutten en hollen blijven wonen en dan waren we 's nachts in de dierenvellen van alledag op bladeren blijven liggen slapen en blijven eten wat de Natuur ons schaft: rauw vlees, ongekookte aardknollen. Natuurlijk is dat zo niet gebeurd, want geen volk kan zich afsluiten van intensief verkeer met andere volken.

Tot slot: de christenen die geloven dat zij een typisch Westerse, blanke religie aanhangen, waar de andere, niet-Westerse religies niet aan kunnen tippen, aanbidden toch een god, die afkomstig is uit het Midden-Oosten. De bijbel komt uit het Hebreeuws. Dus het is wel een beetje vreemd om die Hebreeuwse God dank te zeggen voor de Blanke, Westerse, Christelijke Beschaving.

Mensen kunnen zich er niet op beroepen, dat hun land, hun volk, hun religie, hun cultuur superieur is aan andere landen, volken, religies, culturen. Want in het licht van de geschiedenis staan ze dan aardig in hun hemd (uitgevonden in Azië).

Karel Roskam

Het is tegenwoordig een normaal verschijnsel dat in de media een hogere militair op persoonlijke titel een kritische mening geeft op het defensiebeleid. Vroeger werd hij daarvoor op het matje geroepen. Dan werd hem op z'n minst te verstaan gegeven weer in het gareel te gaan lopen. Dat was een correctie waarbij hij dan maar moest afwachten of het geen gevolgen had voor zijn carrière.

Voorheen was er alleen één categorie, die wel aan de weg durfde te timmeren, omdat ze hun eindrang hadden bereikt. Hun eervol ontslag werd dan doorgaans niet bedreigd. Een ander verschijnsel was de informele procedure bij een voorzitter van een belangenvereniging voor onderofficieren. Bij veel kritiek van hem op het personeelsbeleid, maakte hij promotie tot vakofficier, waardoor je hem nooit meer hoorde.

Maar vandaag de dag, onder het bewind van minister Ter Beek, is er geen angst meer onder de krijgslieden om hun kritiek in de media te brengen. Een kruiwagen met kikkers is derhalve dan wel zwak uitgedrukt voor een baan als minister van defensie. Elk krijgsmachtdeel, of het nu de marine, de landmacht of de luchtmacht is, probeert langs formele maar vooral informele weg zich te étaleren, als een onmisbaar deel van de krijgsmacht. Menselijk gesproken is dat logisch, een ieder ziet zijn club als belangrijk, met als voornaamste reden

daarin nog enige carrière te kunnen maken. Al met al een indirecte behartiging van persoonlijke belangen.

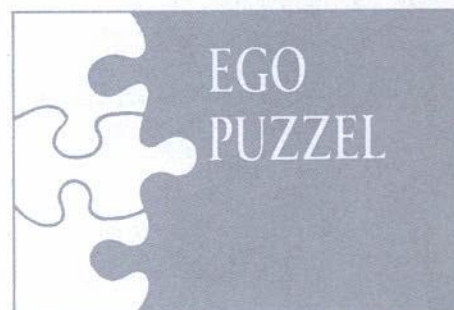
Daarom was het verhaal van generaal-majoor A.J. van Vuren één dezer dagen in de krant niet volledig. Hij stelde dat het tijd was voor weer een nieuwe defensienota. Zijn conclusie was dat voor alle taken in het defensieapparaat te weinig middelen beschikbaar werden gesteld. Terecht schreef de generaal: hoe valt met het standpunt van zijn eigen partij te rijmen dat de bewindsman Ter Beek geen verdere kortingen wil. Die partij wil - wel of niet terecht - verder bezuinigen op defensie, waar straks het aspirant-kamerlid Relus Ter Beek het mee eens moet zijn.

De Nederlandse Officieren Vereniging had al eerder gesteld dat onze krijgsmacht te veel taken kreeg voor haar geringe omvang. Dat die veelheid van taken een gevolg is van de lobby door diezelfde officieren, zegt men er niet bij. Overleg binnen de NATO over een taakverdeling tussen de landen heeft derhalve weinig of geen resultaat gehad. Generaal Van Vuren gebruikt een beeldspraak voor de huidige problematiek bij defensie. Hij zegt dat het hem doet denken aan een huisarts met vier patiënten. Die beeldspraak klopt niet met de werkelijkheid. Het is een busonderneming, die naast personenvervoer ook het zie-

kenvervoer moet uitvoeren, doch geen middelen heeft om ambulances aan te schaffen. Op medisch terrein zou je kunnen stellen dat het een ziekenhuis is met als taak alle menselijke kwalen te kunnen behandelen, doch alleen geld op de begroting heeft staan voor een uroloog en een oogspecialist.

Het schrijven van een nieuwe defensienota is niet de oplossing. De politieke keus is dat het defensiebeleid moet worden omgebouwd tot een actieve vredespolitiek. Als Ter Beek van de kiezer dit jaar zijn werk als minister van defensie mag voortzetten, dan is zijn eerste taak het afrekenen met een groot aantal persoonlijke belangen.

Cor Out

De oplossing van de puzzel in het januarinumnummer luidt als volgt: 1-sardine; 2-edelman; 3-inladen.

Hieronder een puzzel waarbij de vier juiste woorden van elk zeven letters zowel horizontaal als vertikaal dienen te worden ingevuld.

De omschrijvingen luiden als volgt: 1-vogel; 2-ook niet; 3-onvermogen; 4-zeer bedreven.

1		2		3		4
2						
3						
4						

HET VERLEDEN VASTGELEGD

Hoewel verzamelwoede veel mensen niet vreemd is, zijn er slechts enkelen met een collectie een museum waardig. Luc van Erkelens uit Steenwijk is zo iemand. In de loop der jaren heeft hij een unieke verzameling fotocamera's met toebehoren bij elkaar gesprokkeld.

Met fotograferen is het allemaal begonnen, een hobby die de rest van de familie ook niet vreemd is. Broers en een zuster fotograferen op een aardig hoog nivo. Zijn dochter is zelfs een professioneel fotografe. Op zevenjarige leeftijd maakte Luc zijn eerste foto. De kneepjes van het vak werden hem bijgebracht door een oudere broer, die al in het bezit was van een eigen doka.

Het verzamelen van camera's dateert echter van de tijd dat Luc actief was in de fotohobbyclub van de Johannes Postkazerne te Havelte. Een ideale plaats om zo nu en dan een fototoestel te krijgen of te ruilen. Maar de eigenlijke impuls kwam later met de overname van een collectie toestellen van een familielid. Het verzamelen werd nu een serieuze aangelegenheid. Luc verzamelt niet merkgebonden. Hij streeft naar een overzicht van alle ontwikkelingen die in de fotografie hebben plaatsgevonden.

Het pronkstuk van de collectie is de Tornton Pickard, een inklapbare reiscamera uit 1900. Andere merken zijn: Exakta VX 500, Fed, Zorki 4k, Zenith 3m, Exa 11b Miranda, Pentax, Pantaflex, Paxina, Soligor, Folding

Kodak. Het is eigenlijk teveel om op te noemen. Er staan zo'n 275 camera's in de vitrines, van zogenaamde boxjes tot autofocustoestellen.

Het is niet zo dat Luc ten koste van alles bepaalde camera's wil hebben. Slechts enkele stukken kosten rond de duizend gulden, zoals het panorama- en stereotoestel. Het merendeel is maar een paar gulden in de aanschaf. Pas na reparatie krijgt het een grotere waarde. Het is de sport om zo goedkoop mogelijk aan het materiaal te komen. Dat betekent het aflopen van fancy fairs, vrijmarkten en af en toe een ruilbeurs. Op een beurs in Amersfoort zag Luc twee camera's die hij wel wilde kopen. De eigenaar wilde tegelijkertijd ook een doos met fotospullen kwijt. Voor vijftientig gulden kwam Luc in het bezit van twee toestellen en een groot aantal glasplaatnegatieven. Hij kon haast niet wachten om van

deze platen afdrukken te maken. Het bleken opnamen te zijn van een rijke onbekende familie. Vermoedelijk een tabakshandelaar, omdat zich tussen de negatieven een rekening bevond van enige balen tabak, gedateerd 27 februari 1908. Aan de hand van deze rekening en de toen heersende mode kon hij ongeveer het jaartal bepalen waarin de opnamen gemaakt waren. Beelden van een onbekend leven trokken aan zijn ogen voorbij. Een duik in het verleden, haarscherp geregistreerd door met grote vakmanschap bediende camera's. In die tijd kostte het maken van een foto meer dan een uur, maar het resultaat mocht er dan ook wezen.

Deze fascinatie voor vakmanschap en het verleden vindt je ook terug in zijn collectie oude foto's en fotoalbums. De oudste foto dateert van 1855. Het

is een aparte foto, omdat het een negatief met een zwarte achtergrond is. Het resultaat is een positief, een zogenaamd ambrotype. Men krijgt dan het idee of de mensen ten opzichte van de achtergrond echt bewegen.

In een ander vertrek heeft Luc een doka ingericht. Het staat hier stampvol met oude en nieuwe spullen. Oude dokalampen en een ontwikkelklok uit 1930. Alles werkt nog naar behoren. Het is ongelooflijk boeiend om nog met deze apparatuur te werken. Ook een stereoviewer uit 1900 doet het nog prima, net als een oude toverlantaarn. Er staat zelfs een filmtoestel met projector in één uit 1920. Dit apparaat kan niet alleen opnemen, maar ook na het opdraaien van de veer, projecteren.

Verderop liggen belichtingsmeters, flitsers, zelfontspanners, afstandsmeters en lenzen in alle soorten en maten.

De tijd van omslachtige werkmethoden, lange belichtingstijden en omvangrijke apparatuur is voorbij. Hetzelfde geldt helaas ook voor het vakmanschap. Gelukkig zijn er dan nog verzamelaars als Luc van Erkelens, die met hun collecties een stuk geschiedenis levend houden.

Bart Hetebrij

Foto's Luc van Erkelens

"Doe Relus ter Beek een helm op, en je hebt kapitein Mainwairing van Dad's Army."

(Jan Binkhorst, de Volkskrant 13-10-1993)

SPORT

Onbekend is bij de Olympische Spelen niet onbemind

Hoe verleidelijk is het niet om de Olympische Winterspelen te schilderen als een vergaarbak van folklore, een circus in de kou, een mengeling van de meest vreemde verzinsels? Ooit de biathlon gezien? En wat te denken van het bobsleeën? Om niet te spreken van het free style skiën. Het is allemaal even onzinnig, maar gedurende twee weken wel pure en loodzware ernst, als we al een kandidaat hebben. Als Nederland wellicht zelfs medaillekandidaten heeft.

Alles bij elkaar is schaatsen de meest natuurlijke wijze van voortbewegen op het ijs. En skiën veruit de voornaamste discipline, want er is nu eenmaal meer sneeuw dan ijs. In de praktijk is skiën inderdaad het belangrijkste onderdeel van de Winterspelen, en omdat je niet twee weken kunt vullen met het afroetsen van een besneeuwde helling zijn daarvan de meest idiote varianten bedacht. Kopje duiken van een berg. Misschien iets voor Daphne en Edwin Jongejans, want van synchroonspringen zal het ook nog wel eens komen. Een uitputtend stuk langlaufen met een geweer op je rug en dan plotseling met de buik in de sneeuw een aantal schoten afvuren, welke Coubertin van de koude grond heeft dat in vredesnaam bedacht?

Zelfs deze absurde activiteiten worden echter zinvoller geacht dan het rondren van de schaatsbaan. Heel Nederland en half Noorwegen zal in Lillehammer het duel der grootmachten volgen, maar de rest van de wereld interesseert het geen lor. Amerika had ooit Eric Heiden die het ongelooflijke presteerde: hij won alle afstanden. Maar de Amerikaanse tv kwam er te laat achter en zond slechts flitsen van het schaatsen uit. De schade moest worden ingehaald met een veelheid van interviews. En die begonnen stevast met de vraag wat een Amerikaan ertoe verleidde om al die monotone rondjes te gaan rijden. Eén konden ze zich nog net voorstellen, maar 25!

Niettemin duurt het schaatsprogramma ook ruim een week. Is het een teken dat de sport toch serieuzer wordt genomen dan ik hier suggereer? Anders zouden de tv-maatschappijen immers wel hebben aangedrongen op een compact of de-snoods op een schriftelijke afhandeling van het toernooi? Zo ligt het dus niet. Alles, maar dan ook alles moet worden opgerekt en uitgerekt om die twee vreselijke televisieweken vol te krijgen. Het is iets wat voor ons, nuchtere Europeanen, nauwelijks te volgen is, maar laat ik een poging doen aan de hand van de laatste Zomerspelen die in Amerika werden gehouden. Ook toen al, in 1984, waren de Olympische Spelen volledig in de greep

van de Amerikaanse tv-maatschappijen. Het was 1984 en noodgedwongen hadden de Amerikanen ook het Olympisch voetbaltoernooi moeten adopteren. De publieke belangstelling voor die tak van sport was daar en toen al helemaal verwaarloosbaar klein. Tot mijn stomme verbazing echter kwam ik bij de weinige bezoeken, die ik aan een Olympische voetbalwedstrijd bracht, tot de ontdekking dat het stadion barstensvol zat. Ook van collega's begreep ik dat een niet-uitverkocht stadion een uitzondering was. We stonden voor een raadsel.

Maar dit raadsel werd spoedig opgelost. Want menig Amerikaan knoopte na afloop opgetogen een gesprek aan, in de hoop dat je als buitenlander een collectie speldjes uit je ongetwijfeld exotische vaderland bij je droeg. Als steeds

alerte journalist vroeg je dan natuurlijk, waarom de betreffende verzamelaar zo juist de betreffende voetbalwedstrijd had bezocht en of hem dat Europese spel dan toch méér interesseerde dan wij Europeanen tot dusverre hadden aangenomen.

Het antwoord op de laatste vraag liet aan duidelijkheid niets te wensen over: wat de gesprekspartner zojuist had gezien was stomvervelend, oersaai en nauwelijks te aanschouwen. Maar wat deed het ertoe: 'I was part of the Olympics!' Met kinderlijke geestdrift werd verteld, hoe alle, veel te dure, kaartjes voor het Olympisch (atletiek) stadion waren uitverkocht en dat alleen nog een live-belevenis kon plaatsvinden bij het voetbal. Het donderde niet, welke sport het was: als je maar kon zeggen: ik heb de Spelen gezien, ik was erbij!

Het was een bizar verschijnsel. Gewone Amerikanen die geen kaartje hadden weten te bemachtigen, keken de hele dag tv. Om toch het idee te hebben dat ze het hadden meegemaakt. Iedereen wilde deelgenoot zijn, al boezemde het vertoonde zelf geen enkele herkenning in.

Op de vraag wat dan wel aan die tijdelijke verslinderdheid ten grondslag lag, volgde hooguit het vrijblijvende antwoord. 'Great fun'.

Zelf trok ik als typische Europeaan al snel een andere conclusie. Niks 'Just fun'. De Amerikanen blijken is staat massaal op te draven voor iets, wat in hun ogen volslagen oninteressant is, maar dat wel internationale betekenis bezit. Het is een volk op zoek naar zelfbevestiging. Doorgaans werd die gevonden in American football - nog idioter sport dan biathlon -, maar nu het internationale prestige op het spel stond en de buitenwereld toestroomde, werd zelfs Eric Heiden een held.

Ik bedacht zelfs een wiskundige formule. American football staat tot introvert is als Olympische Spelen staat tot extrovert. Eén keer in de twee jaar hunkeren de Amerikanen naar internationale (Olympische) erkenning van buitenaf, daarna sluiten ze zich weer op in hun honkbalhandschoen, basketbalnetje of football-helm. Het free style skiën, de biathlon en laat staan het schaatsen hebben nooit bestaan.

Hans van Wissen

Foute vader

Ook Jean-Paul Franssens' tweede roman over zijn jeugd is er eentje welke men in één ruk uit-leest. Stond in zijn eerste autobiografische roman ("Een Gouden Kind") de moeder centraal, in "Een Goede Vader" draait het, zoals de titel al doet vermoeden, allemaal om de vader-figuur.

Zijn vader, Sjeff Thoolen, heeft een oorlogsverleden ("Vader heeft eigenlijk niks gedaan in de oorlog. Nou ja, voor de Duitsers gewerkt. Maar dat hebben ze toch allemaal?") waar Paul, gedurende zijn jeugd, regelmatig mee gekonfronteerd wordt. Op zeventigjarige leeftijd openbaart zich een ongeneeslijke ziekte bij deze voormalige bunkerbouwer uit Groningen. Vol mededogen beschrijft Franssens het naderend einde van zijn vader. Drie korte citaten geven zijn gevoelens treffend weer: (blz. 87) "Nu, voor het eerst in mijn leven zie ik hoe hulpeloos hij is met zijn beker melk. Ik constateer dat zoals een toevallige dokter dat bij een toevallige patiënt constateert. Met een koelbloedigheid waarvan ik schrik."

(blz. 163) "Ik doe het licht aan, haal de spiegel en houd hem die voor. Ik zie zijn gezicht en hij ziet mijn gezicht. Tranen lopen twee aan twee over onze wangen."

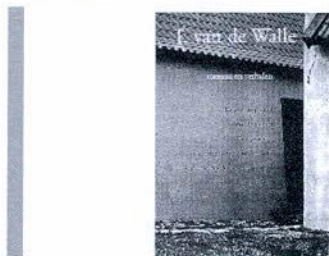
(blz. 167) "Hij murmelt wat. Hij zegt iets. Ik kan hem niet verstaan. Ik buig me naar hem toe. Ik pak zijn hand. Je bent een goede vader, zeg ik, en alsof ik mezelf niet kan overtuigen zeg ik het nog eens en nog eens: je bent een goede vader".

Schitterende roman!
Jean-Paul Franssens: Een Goede Vader. De Harmonie, Amsterdam. 1993. 167 blz. f 29,50. (WH).

Rasverteller

Om Johan van de Walle (Den Haag, 1912) een Westindisch schrijver te noemen, al spelen vijf van zijn zes boeken (alle tus-

sen 1956 en 1963 verschenen en onlangs in één boek herdrukt) in Suriname en de Nederlandse Antillen, gaat te ver. Eveneens om hem op één niveau te plaatsen met literaire hoogstanders als Boeli van Leeuwen en Tip Marug of zulke boeiende auteurs over het Caribisch gebied als Albert Helman of Edgar Mittelholzer. Maar een rasverteller en een man met visie, zoals kenner Michiel van Kempen hem in zijn bewonderende nawoord noemt, is Johan van de Walle zonder twiifel. Die visie op mens en gemeenschap was en bleef geschraagd door socialistische idealen uit de tijd tussen de beide wereldoorlogen. Van de

Walle kwam uit een rood nest en groeide op met de Arbeiders Jeugd Centrale. Vanaf 1934 werkte hij op Curaçao, vanaf 1942 in Suriname en in 1946 werd hij in Nederland hoofd van de Westindische afdeling van Radio Nederland Wereldomroep. Zijn sterk autobiografische roman *Wachtend op de dag van morgen* (1959) is de enige die zich in Nederland afspeelt en gaat over een uit Suriname met verlof zijnde mijnbouw-ingenieur/goudzoeker. Deze merkt dat zijn oude socialistische vrienden (o.a. de in Amersfoort burgemeester geworden Herman Molendijk) niet meer dezelfde zijn als voor de oorlog en dat zijn humanistische idealen verder van verwezenlijking af lijken dan ooit. Wel teleurstelling, geen verbittering spreekt uit de begripvolle en milde benadering van mensen (ook van de harde zakenman of de ex-NSB'er) van deze meesterlijke verhalenverteller. Want is Van de Walle, met zijn spreektaal en zijn romantische (maar niet naïeve) inslag: het is of je bij hem in de kamer zit te luisteren. Dat geldt ook voor zijn debuutroman *De Slavenopstand*, waarin een missiepater in het oerwoud, voor de opheffing van de slavernij, geestelijk bekneld raakt tussen een aantal keiharde slavenhouders en het Surinaamse gouvernement enerzijds en de 'andere' plantagehouder Don Dijs, die 'zijn' negers als gelijkwaardig behandelt, anderzijds. Kortom, prachtige sfeer- en karaktertekeningen in deze vijf romans en vijf verhalen, die terecht opnieuw (en verrassend goedkoop) in één grote, gebonden uitgave verschenen.

J. van de Walle: *Romans en verhalen*. Aldus Uitgevers/de Prom, Baarn 1993. 574 blz. f. 34,50. (FS)

Informatief

Uitgeverij Fibula is befaamd om haar fraaie en informatieve boeken op geschiedkundig terrein. De twee voorlopig laatst verschenen deeltjes in de uit het Frans vertaalde serie *Fibula Pharos* - Standaard ontdekkingen maken die faam zeker waar. Toch is er wel het een en ander bij op te merken. De boekjes zijn zodanig opgezet, met korte hoofdstukjes en in de marge opgenomen verklaringen bij de illustraties, dat je kan overkomen wat ook op ander onbekend terrein wel gebeurt: dat de richting-aanwijzers pas bruikbaar zijn als je de weg eenmaal kent. Het kleine bestek van deze boekjes biedt een grote en prachtig geïllustreerde hoeveelheid wetenswaardigs, maar er zit weinig lijn in het materiaal. Dit geldt vooral *De Etrusken*, maar in mindere mate ook *De ontdekking van de poolstreken*.

De Etrusken hebben in de eeuwen rond 500 v.Chr. een groot deel van midden-Italië beheerst. Van oudsher heeft dit volk met zijn kennelijk hoog ontwikkelde beschaving de mensen hevig geïnteresseerd. Die belangstelling groeide nog toen steeds meer archeologische vondsten werden gedaan. Weliswaar kwam men daardoor steeds

meer te weten, maar toch bleef er altijd een waas van geheimzinnigheid om de Etrusken hangen. Misschien was hun taal wel het meest raadselachtige. De Etrusken schreven met een aan het Griekse alfabet ontleend schrift. Uit vergelijking met bv. ook in het Grieks en Latijn voorkomende eigennamen kon men afleiden hoe de woorden ongeveer moesten worden uitgesproken. De merendeels korte teksten die men vond konden dus wel 'ontcijferd' of zelfs 'gelezen' worden. Begrijpen kon men ze echter niet. Het Etruskisch bleek geen enkele verwantschap met de talen van omringende volken te vertonen. Men heeft wel geprobeerd het Etruskisch in verband te brengen met het Hebreeuws (als taal van het Oude Testament moest dat wel de voorouder van een bijna even oude en eerbiedwaardige taal als het Etruskisch zijn!), met het Baskisch, met Kaukasische en met Klein-Aziatische talen - eigenlijk allemaal tevergeefs. Hoewel de Etruskische cultuur in andere opzichten duidelijke aanrakingspunten of zelfs sterke

verwantschap met omringende culturen toont, heeft men op grond van deze volstrekt afwijkende taal wel gedacht dat er sprake moest zijn van een min of meer plotselinge immigratie van een vreemd volk dat van ver gekomen moest zijn.

Tegenwoordig gelooft men eerder dat er sprake is geweest van een misschien wel eeuwen durend proces van 'acculturatie' - geleidelijke aanpassing aan en overname van een andere cultuur. Dan blijft toch het raadsel van de taal - een raadsel dat ook Jean-Paul Thuillier niet kan ontsluiten, al heeft hij zijn boek (in het oorspronkelijke Frans zelfs zonder vraagteken!) de ondertitel 'Het eind van een raadsel?' gegeven.

Hier en daar wrekt zich dat de tekst misschien overhaast en daarom onzorgvuldig vertaald is. Zo is op blz. 84 sprake van "de Frankische haven" van Gravisca. Heeft de vertaler de Franse term "port franc" (zoveel als 'vrijhaven') niet begrepen? - er kan dunkt mij omstreeks 500 v.Chr. geen sprake zijn van 'Franken' aan de kust van Etrurië. Die verschenen pas een kleine duizend jaar later in het naar hen genoemde Frankrijk! Een kleinigheid misschien, maar wel storend in een overigens heel mooi en waardevol boekje.

Jean-Paul Thuillier: *De Etrusken, Het eind van een raadsel? Fibula/Unieboek, Houten 1993. 160 blz. f 22,50.*

De tweede titel betreft *De ontdekking van de poolstreken*. De Franse onderzoeker Bertrand Imbert beschrijft een groot aantal Noord- en Zuidpool-expedities en de soms dramatische lotgevallen van de ontdekkingsreizigers. Uiteraard vriest het dat het kraakt in al deze verhalen. De zakelijke stijl van Imbert past daar goed bij. Hij beschrijft niet alleen de romantische ontdekkingsreizen, maar ook het moderne pool-onderzoek. Dat onderzoek is fascinerend, en in zijn resultaten zorgvuldig genoeg - denk maar aan de ontdekking

dat de ozonlaag vooral boven de Zuidpool griezelig dun wordt. Aan de redacteur voor de Nederlandse uitgave, dr. L. Hacquebord, zal het te danken zijn dat het Nederlandse aandeel in de ontdekking en het onderzoek van de polen vrij veel aandacht krijgt. Documentatie, een chronologie, bibliografie, glossarium en register besluiten het boek. Ook deze uitgave is prach-

tig geïllustreerd - je zou het als een plaatjesboek met uitvoerige bijschriften kunnen beschouwen.

Je zou verwachten dat een boek over ontdekkingsreizen ook voorzien is van goede en duidelijke kaarten. Met moderne cartografische technieken kan dat heel goed. In dit opzicht is het boekje bepaald teleurstellend, al leent het pocket-formaat zich natuurlijk niet voor kaarten van de grootte van een atlas. Zo'n naslagwerk van liefst goede kwaliteit moet je er als leunstoel-ontdekkingsreiziger wel bij hebben. De tekst wemelt van eilanden, kapen en zeestraten die op de kaarten niet terug te vinden zijn. Ook de routes van de verschillende reizigers zijn door een ongelukkige keuze van kleuren maar moeilijk te onderscheiden. Nog een opmerking over de verklarende woordenlijst. Onder 'Magnetische pool' staat daar, in plaats van een uitleg van het verschil tussen geografische en magnetische polen (de laatste liggen op grote afstand van de eerste en verplaatsen zich bovendien in de loop der tijd), de op het eerste gezicht wat raadselachtige verklaring "plaats op aarde waar de kompasnaald verticaal staat". Wat dat voor poolreizigers uit het tijdperk van vóór de moderne navigatiemiddelen betekende wordt nergens uitgelegd. Tenslotte: het register heeft alleen betrekking op personen, niet op de geografie. Dat maakt het bezwaar van de ontoereikende kaartjes alleen maar groter.

Bertrand Imbert: De ontdekking van de poolstreken. Fibula/Unieboek, Houten, 1993. 160 blz. f. 22,50. (CS)

Afval en verloedering

Sommige misdaadroman-schrijvers willen graag als 'letterkundige' voor vol aangezien worden. Andere auteurs vinden de kwaliteit van hun werk voldoende bewezen met oplagecijfers die vaak hoger uitvallen dan die van 'echte literatuur'. Ik weet niet wat Chris Rippen in dit opzicht van zichzelf en zijn werk vindt, maar het zou hem koud kunnen laten. 'Met de grond gelijk' is een goed geschreven, spannende en onderhoudende roman, waarvoor Rippen geen Nobelprijs zal krijgen, maar die aan de andere kant zeker geen wegwerplektuur is. Het is ook een heel 'eigentijds' boek. De rode draad is een ontluikend milieuschandaal in een kleine, zo op het oog fatsoenlijke stad, waar onder de grond van alles aan de hand is. Als voorbeeld of inspiratiebron zullen schandalen als in Westervoort ('Oostervoort' is in het boek de aanpalende gemeente) en in Alphen aan de Rijn gediend hebben. Alle elementen die in afvalschandalen van de laatste jaren een rol gespeeld hebben komen zeer herkenbaar in het boek terug, ingebed in een ingewikkelde, maar tenslotte (en

zo hoort het ook) overzichtelijke plot.

Misschien heeft de schrijver iets teveel van het goede gewild: zijn geopsycholeer lijkt mij een beetje van de koude grond, en met vijf of zes door elkaar lopende lijnen van familiegeschiedenis, milieu-activisme, dubieuze ambtenarij, relatieproblematiek en afvalverwerkingsmisdadigheid wordt het geheel tamelijk overladen. Maar, zoals gezegd, uiteindelijk komen de lijnen zover bij elkaar dat men zich de samenhang kan voorstellen. Rippen hanteert een plezierig gewone stijl. Hij schrijft goede dialogen (al moet je soms wel eens raden wie er aan het woord is) en gaat zich niet te buiten aan gewild literaire beschouwingen. Het zal wel moeilijk zijn in een dergelijk boek helemaal aan clichés te ontkomen; zo wordt er wel erg vaak 'met gillende banden' weggereden. Daarentegen zitten er ook aardige vondsten in, waarvan bijvoorbeeld 'het gesliffen van de gazonspoeier' mij bijgebleven is.

Chris Rippen: Met de grond gelijk. Bzztòh, 's-Gravenhage 1993. 240 blz. ca. f. 24,50. (CS).

Misdadverhalen

De misdaadverslaggever Peter de Vries wordt als nummer één van Nederland beschouwd en heeft honderden onthullende misdaadreportages voor de grote kranten en tijdschriften geschreven. Ook is hij (mede)bedenker en samensteller van het tv-programma Crime Time.

'Crimineel bent u sneller dan u denkt. Het kan in een paar seconden gebeurd zijn, hoe oppassend en plichtsgetrouw u in de rest van uw leven ook bent geweest. Misdadigers zijn meestal gewone mensen die op een verkeerd moment, op een verkeerde plaats, een verkeerde beslissing hebben genomen. Veel ingewikkelder is het eigenlijk niet. De meeste levensdelicten worden gepleegd tussen mensen die ooit met elkaar hebben gelachen en gezeest. Niemand denkt ooit: ik zal mijn bestaan eens wat reliëf

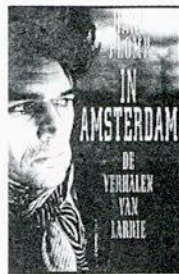
geven met een gruwelijke moord', aldus Peter de Vries in dit boek over de vraag hoe mensen tot misdrijven komen. In Cipier, mag ik een pistool van u? geeft Peter de Vries de lezer zijn visie op 50 waargebeurde misdaadverhalen. De Vries valt aan en verdedigt, noteert verschillen en trekt parallellen in geruchtmakende zaken en houdt

de lezer - maar ook de politiek - dikwijls op verrassende wijze een spiegel voor. Dit vlotgeschreven boek waarin zaken, zoals het proces tegen de tweevoudige kindermoordenaar Ludo de B. uit Woensdrecht en 'De vergeten gevangene' (33 jaar TBS voor een paar rake klappen) zijn opgetekend, kan ik iedereen aanbevelen.

Peter de Vries. Cipier, mag ik een pistool van u? De Fontein, Baarn. 126 blz. f. 19,95 (EK)

Amsterdamse schetsen

Al een aantal malen werd in deze rubriek aandacht gevraagd voor het werk van de dichter, dromer en vrijdenker Hans Plomp (Amsterdam 1944). De laatste keer betrof dat zijn gebundelde Volkskrant-columnns *In India* en daarvoor de bijzonder geestige erotische verhalen in *Het innerlijke bordeel*. In oktober '93 bracht Plomp's uitgever In de Knipscheer een dikke her-

uitgave uit van enkele - nog slechts antiquarisch verkrijgbare - eerdere bundels, aangevuld met twee recente verhalen. Het gaat hier om alle Larrie-verhalen, zoals die o.a. verschenen in het legendarische *Het Amsterdams Dodenboekje* (1970) en *Open Inrichting. Nieuw Amsterdams Dodenboekje* (1985), nu samengebracht onder de titel 'In Amsterdam. De verhalen van Larrie'.

Het zijn de vaak hilarische, cultuurkritische en maatschappelijk verontruste, maar soms ook trieste en ontroerende schetsen van het hippe Amsterdamse wereldje door een scherpzinnig waarnemer van binnenuit. Knap gemaakte momentopnames van de jaren zestig, zeventig en tachtig, waarvan de hedendaagse lezer - al naar gelang diens leeftijd en betrokkenheid op de "scene" - met nostalgie, verbazing of mogelijk afgrijzen zal kennisnemen. Als geen ander laat Plomp zien, zowel in zijn beschrijvingen van het dagelijks (en nachtelijk!) leven van Larrie en zijn maatjes als in zijn taalgebruik, hoe dingen in minder dan een generatieperiode veranderen. Gevoelige tijdsdocumenten zijn deze Amsterdamse schetsen zonder meer, want hoe gedateerd en plaatsgebonden die eerste Larrie-verhalen uit de provo-tijd nu mogen lijken, het is goed dat ook dit unieke wereldje is vastgelegd én weer integraal voor lezers beschikbaar is.

Hans Plomp: In Amsterdam. De

verhalen van Larrie. In de Knipscheer, Amsterdam 1993. 271 blz. f. 32,50 (FS)

Liefdesverhaal

Onder de titel 'Op één golfengte' kwam bij Ankh-Hermes eind vorig jaar, in de serie 'Mystieke verhalen', een vertaling (door Anne van Lambalgen) uit van de kleine roman *Winds across the sky* (1992) van de Amerikaanse Chris Foster.

Foster vlecht een aantal liefdesverhalen in elkaar tot een pakketboek met een boodschap: de mens is één met alle andere levende wezens op de planeet, en dat feit houdt een verantwoordelijkheid in die de moderne mens in de supertechnologische samenleving lijkt te zijn vergeten. Maar het is misschien nog niet te laat...

De twee hoofdrolspelers in deze roman - de eenzame oorlogsjournalist John Bratton en de beroemde filmactrice Monique Dumont - komen tenslotte op één golfengte met elkaar en met de hen omringende natuur. Die natuur spreekt hier (letterlijk, zoals in sprookjes) door de twee andere 'hoofdfiguren': een bijna drieduizend jaar oude, meer dan honderd meter hoge sequoia aan

de Californische kust en een bultrug walvis, die met haar kalf in de Pacific op weg is naar de planktonrijke Golf van Alaska. De woudreus en de walvis communiceren met elkaar en langzaam ontstaan ook 'contact' tussen de journalist en de boom en tussen de walvis en de actrice. Toch is dit geen zoetsappig verhaalje geworden, want realiteiten als de Japanse walvisjacht en de Amerikaanse commerciële houtkap spelen een keiharde rol, evenals het Vietnamtrauma van John en de bijna dood-ervaring van Monique. Kortom, een modern 'sprookje', waarin de wijze moraal verpakt is in een liefdevol verhaal.

Chris Foster: Op één golfengte. Ankh-Hermes, Deventer 1993. 105 blz. f. 24,50 (FS)

Uitgezonden en dan....

VN-waarnemer

De, inmiddels in legerkringen alom bekende, majoor Gerard Wondergem hield als VN-waarnemer in Sarajevo en Kos-tajnica een dagboek bij dat eind vorig jaar in boekvorm op de markt verscheen: "Je komt anders terug".

Wondergem, die al eerder in VN-verband uitgezonden was geweest naar Zuid-Libanon (1983), werd eind juni 1992 gevraagd of hij voor zes maanden als VN-waarnemer naar het voormalig Joegoslavië wilde. Tegenover de berichtgeving over de waanzinnige oorlog in Joegoslavië staat "de aantrekkingskracht om deel uit te maken van een VN-macht". Een besluit was betrekkelijk snel genomen: de Libanon-ervaringen ("een gouden tijd") gaven de doorslag. Op 1 augustus 1992 arriveert hij, na enige vertragingen en omwegen, op het sectorhoofdkwartier in Sarajevo. De overgang van het vredige Nederland naar de kapot-geschoten Bosnische hoofdstad is

groot. Veel tijd om te wennen wordt hem niet gegund. Binnen een week weet hij al heel precies hoe gevaarlijk deze job kan zijn: "Ik open de deur met de sleutel en leun met mijn schouder tegen de rechtermuur. Op dat moment volgt net buiten de WC een verschrikkelijke klap. Ik hoor scherven inslaan, scherven vliegen "zingend" weg en ik heb alle geluk van de wereld wanneer een flinke scherf naast mijn hoofd in de muur van het toilet slaat. Er gaat een golfje naast de pot. Het toilet blijkt dus toch

niet zo'n veilige plaats". Dit boek is een absolute "must" voor iedere uit te zenden militair (waar ook maar naar toe)! Gerard Wondergem: Je komt anders terug. Heuff, Amsterdam. 1993. 126 blz. geill. f 24,90. (WH).

PTSS

In "De plicht tot hulp ..." beschrijft Mimi Mentink-Heshusius de wederwaardigheden van haar echtgenoot na zijn terugkeer uit Libanon (1982). Deze KL-officier heeft aan zijn VN-optreden aldaar een PTSS (post-traumatische stress-stoornis) overgehouden. Helaas voor betrokkene en zijn gezin (en al die anderen die met dezelfde moeilijkheden van doen hadden) was een PTSS bij artsen, tot voor kort, nauwelijks of niet bekend. Ogenschijnlijk onschuldige aandoeningen (misselijkheid, vermoeidheid, kouwelijkheid, enz.) gaan steeds hinderlijker vormen aannemen en werpen in toeneemende mate een blokkade op om nog normaal te kunnen functioneren. Artsen konstateerden een verhoogde leveractiviteit, denken aan cholesterolmoeheid, enz. Na jaren kwakkelen en zich ellendig voelen blijkt in 1991 (negen jaar na uitzending!) dat deze militair lijdt aan PTSS. Vanaf het moment dat hij in therapie is gegaan bij een psychiater van het militair hospitaal in Utrecht begint hij weer zicht te krijgen op een normaal leven. "Het is het verhaal van een gezonde vent die vrijwillig naar Libanon ging en die met lichte klachten thuiskwam en langzaam maar zeker (...) zieker (...)

werd. Het is het verhaal van een gezin, dat niet wist, wat er aan de hand was en met enorme veranderingen te maken kreeg in een omgeving waar stoere kerels

geestelijk niet ziek kunnen zijn (...). Het is het verhaal, dat een waarschuwing moet worden voor allen die -direct of indirect, professioneel of in de privésfeer- betrokken zijn bij de brandhaarden buiten Nederland, waarvoor onze militairen worden ingezet". Wie zoveel naar buiten brengt over zijn privésituatie verdient minstens het predikaat moedig! Mimi Mentink-Heshusius: De plicht tot hulp ... Heuff, Amsterdam. 1993. 80 blz. f 19,50. (WH).

Wim Heij
Erika Krijt
Cornelis Schepel
Frank Spoelstra

Raadslieden - waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon bureau	Telefoon huis
Werep't Harde	L.J.H. (Lex) Beekers	05207-67549/05255-8109	038-212656
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	040-627909/627913	040-627322
Seedorf	J. (Jacques) van den Blink	09-4942817510, tst. 2285	09-4942848629
Nunspeet	J. (Jan) den Boer	05771-1341, tst. 2492/2498	03210-18934
Rotterdam	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer	010-4539911, tst. 341/381	03480-14787
Arnhem	E.Y. (Ellen) Bremer	085-718911, tst. 335	08308-21867
Den Helder	C.C. (Tineke) Dekker-Hundling	02230-52089	02991-3525
Utrecht	M. (Metske) Dekkinga	030-366444/45	033-803142
Steenwijk	A.B. (Adri) van Deurzen	05210-15422, tst. 2643	05220-62273
Den Helder	M.J. (Marias) van Dorp	02230-52405	035-232142
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	02230-56820	072-641080
Seedorf	R.P. (Rob) Geene	09-48917510, tst. 2285	09-4942812470
Utrecht (Kmar)	J.J. (Jaap) Geuze	030-366444/45	075-703705
Assen	W.A. (Bart) Hetebrij	05920-58499	05947-13608
Weert	C.H. (Kees) van der Hilst	04950-82811, tst. 702	013-425425
Ede	A.H.T. (Ad) Hornis	08380-81826	030-937808
Harderwijk	I.P. (Irma) Jacobs	03410-23911, tst. 3114/3215	03417-58156
Blomberg	F.G. (Frits) van der Kolk	09-4952358150 of 09-495235509259	09-4952356621
Hohne	B.J.T. (Ben) van der Linden	09-4950514709, tst. 249	09-4950514322
Utrecht	B.M. (Beernoud) Moojen	030-366444/45	035-234907
Stolzenau	J.G.J. (Jan) Nauts	09-495761704290	09-495761687
Woensdrecht	V.J.B.M. (Vincent) Peeters	01646-92911, tst. 2654	01640-47215
Amersfoort	K.S. (Kees) Roza	033-607051	020-6323785
Nijmegen	P.W.M. (Peter) Samwel	080-276911, tst. 154/196	080-563833
Schaarsbergen	G. (Gerard) Snels	085-533377 of 532774	080-229069
Schaarsbergen	M. (Marijke) van der Stigchel-Wijngaard	085-532752 of 532774	08382-1675
Breda	J.W.F. (Jan) Sulman	076-273341	076-872688
Vught	J.E.M. (José) Verheyen	073-881000, tst. 1564	080-239840
Leeuwarden	G.J. (Gerrit) Vlietstra	058-346826	05250-83791
Rotterdam	M.C. (Mart) Vogels	010-4539341/281	033-952099
Hoofdraadsman	W.H. (Wim) Heij	03404-14436	05210-13657
Stafradvrouw	J.J. (Joan) Merens	03404-14436 of 20906	085-629745
Coornherthuis			
(raadvrouw)	C. (Carine) van Hinte	03404-14060	01727-13248
(raadsman)	J.M. (Joost) van Langen	03404-14060	08370-10205

